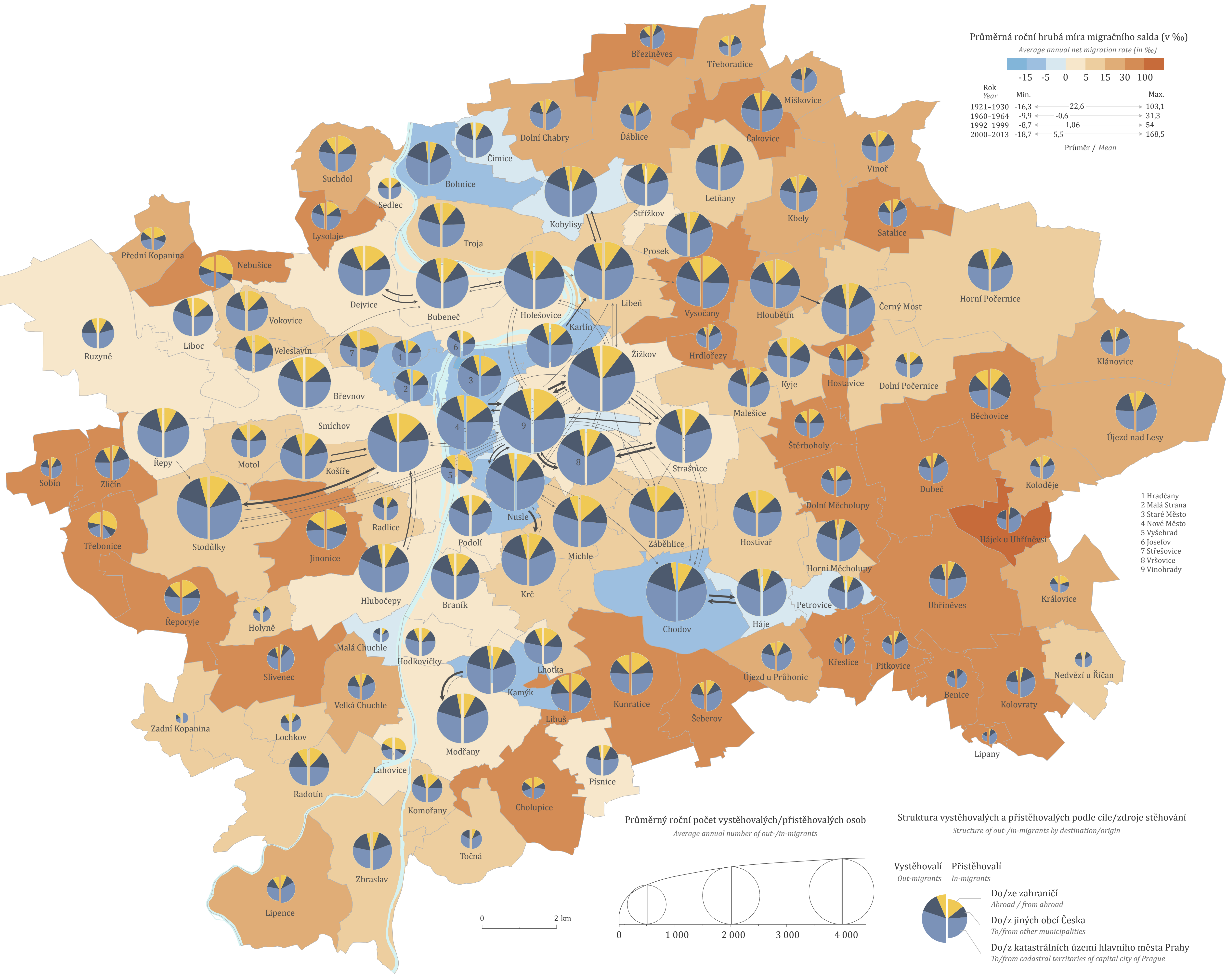

PŘÍRŮSTEK OBYVATELSTVA STĚHOVÁNÍM A PROUDY STĚHOVÁNÍ V PRAZE

NET MIGRATION AND MIGRATION STREAMS IN PRAGUE

2000–2013

Mapový list zachycuje stěžejní historické etapy vývoje migrace v Praze od meziválečného období do současnosti. Tematicky navazuje na další části souboru, zejména mapové listy Vývoj počtu a rozmištní obyvatelstva a mapu současných migračních trendů Migrace v Praze 2000–2013. Hlavní náplní je však především popis a vysvětlení vnitřního stěhování v Praze mezi jednotlivými katastrálními územími nebo městskými obvody, které zachycujeme ve čtyřech časových řezech. Většina analytických textů hodnotících migraci v Praze se zaměřovala na celkovou bilanci stěhování na úrovni celého města, vnitřní diferenciace je zmiňována výjimečně a spíše jen slovním komentářem (Boháč 1923). Mezi nejstaršími texty je určitou výjimkou práce Josefa Pohla (1933), který detailně hodnotí jednotlivé čtvrti Prahy na základě bilance mezi sčítáními 1921 a 1930 a s využitím dalších číselných údajů o přirozené změně nebo bytové výstavbě na úrovni katastrálních území. Vnitřní diferenciace migrace je později hodnocena na úrovni městských obvodů (Praha v číslech 1963, Hovorková 1982) a od 90. let i na příkladu katastrálních území nebo urbanistických obvodů.

Migrační statistika založená na bázi hlášení o stěhování vznikla v Československu během roku 1949, dřívější informace jsou získávány především z bilančních přirozeného a celkového populačního přírůstu tzv. diferenční metodou nebo na základě různých otázek kladených v rámci sčítání lidu (ke statistickému zjišťování migrace v Praze podrobněji např. Konečná 1982). Hlavní tendence migračního vývoje Prahy v administrativních hranicích odpovídající jednotlivým letům průběžné evidence (1920–2014) jsou zřejmé z číselných údajů zobrazených v tabulce 3.1.1 a na obrázku 3.1.1 v anglické části.

Hodnoty migračního salda přesahující 20 ‰ jsou z tabulky patrné pouze ve 20. letech, vysoká fluktuace pražské populace pak také v 50. letech a po roce 2000. Tezi o relativní demografické uzavřenosti a značné míře stabilizace kmenového obyvatelstva Prahy, kterou popisuje Musil (1977) na datech z let 1966–1972, je možné přijmout i pro celá 60. a 70. léta. Tato desetiletí byla charakteristická nedostatkem bydlení, které se odrazilo v relativně nízkých migračních ziscích hlavního města (Kühnl 1971, Čermák 1999). Disproporcí mezi přirozenou atraktivitou Prahy a nedostatkem bydlení je možné vysledovat např. ve vysokých podílech osob s přechodným bydlištěm v Praze nebo v enormně narůstající dojízdce za prací (Koubek 1982, Čermák

1999). K rozevírání migračních nůžek mezi snižujícími se počty vystěhovaných a zvyšujícími se počty přistěhovaných dochází až v 80. letech. Zdá se, že zatímco v 70. letech komplexní bytová výstavba kompenzovala hlavně potřeby Pražanů, v polovině 80. let tvořil podstatnou část stěhování do nové výstavby proud přistěhovaných z ostatních částí republiky. Další vývojové trendy jsou silně ovlivněny velmi nízkou bytovou výstavbou v polovině 90. let a v současnosti zejména rostoucí atraktivitou hlavního města pro zahraniční migranty (podrobněji v Migrace v Praze 2000–2013). Detailnější hodnocení jednotlivých etap migrační bilance nabízí např. Koubek (1982) nebo Ouředníček (1994).

Pětiletí	Přírůstek stěhováním (v tisících)	Roční hrubá míra migračního salda (v ‰)
1920–24	69	21,0
1925–29	91	23,5
1930–34	78	18,1
1935–39	84	17,8
1940–44	-30	-6,2
1945–49	-20	-4,3
1950–54	17	3,6
1955–59	19	3,8

Tabulka 3.1.1: Vývoj základních ukazatelů stěhování v Praze 1920–1959. Zdroj: Praha v číslech (1963, s. 31)

Hlavním účelem specializované mapy je nabídnout analýzu prostorové diferenciace migrace za dostupné jednotky vnitřního členění. Mapový list obsahuje čtyři mapy, které se věnují absolutnímu a relativnímu vyjádření migračního salda a dále také směrem stěhování mezi katastrálními územími nebo obvody Prahy. Mapy jsou založeny na několika zdrojích dat. V prvním období vychází z populační bilance mezi dvěma meziválečnými sčítáními lidu, od 60. let 20. století jsou pak údaje založeny na datech z průběžné evidence migrace Českého statistického úřadu, tedy hlášení o stěhování. Data pro mapu z 60. let jsme získali z diplomové práce Hovorkové (1982), od počátku 90. let z databáze individuálních migračních dat v podrobnosti základních sídelních jednotek (ČSÚ).

Kartogramy jsou na jednotlivých mapách zobrazeny hrubé míry migračního salda. Dobře patrná je především závislost vysokých migračních zisků čtvrtí nebo obvodů Prahy a realizované bytové výstavby. Protože Praha v minulosti měla a dosud má charakter tzv. overbounded city s rozsáhlými nezastavěnými oblastmi vnějšího města a periferie, vykazují prakticky ve všech sledovaných letech nejvyšší migrační přírůstky okrajové čtvrti města. Depopulační

oblasti vytvářejí naopak v jednotlivých obdobích vývoje města dosti odlišné prostorové vzorce. Již v meziválečném období je patrná citace centrálních čtvrtí související především s transformací rezidenční funkce na komerční využití. V 60. letech je mapa pražských obvodů diferencovaná v závislosti na realizaci sídelní výstavby, která se v té době koncentrovala zejména v obvodech Prahy 10 a 6. Následně 90. léta s obecně nízkými hodnotami migračního salda zobrazují nejtmavšími červenými odstíny jednak dostavbu nejmladších pražských sídlišť (Černý Most, Barrandov), jednak první vystavěná suburbia (Újezd, Vínof aj.). V nejnovější mapě stojí za pozornost mírně populační ztráty katastrálních území s lokalizací velkých starších sídlišť – např. Chodov, Kamýk nebo Bohnice, kromě nich pak v posledním období migraci ztrácí pouze šest historických čtvrtí uvnitř hradeb, Karlín a Nusle.

Zhruba 2/3 celkových migračních toků jsou v Praze realizovány tradičně v rámci vnitřní migrace. Tyto toky jsou specifické z hlediska důvodů migrace i směrů migračních toků. Zatímco stěhování do Prahy je dáno především ekonomickými důvody (převážovaly důvody jako změna pracoviště, přiblížení pracovišti, studium). Stěhování uvnitř města souvisí spíše se stádií životního cyklu a rodinnými a bytovými důvody. V této souvislosti je dobře patrná geografická vzdálenost takových stěhování na příkladu šipek znázorňujících nejsilnější proudy stěhování. Ačkoliv je zřetelná závislost největších toků na populačních velikostech zdrojových i cílových oblastí (resp. velikosti bytového fondu a nově realizované výstavby), lze vypozařovat i řadu vzájemných výměn obyvatelstva v těsně sousedících katastrálních územích.

Literatura:

BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. Bursík a Kohout. Praha.
ČERMÁK, Z. (1999): Migrační aspekty dlouhodobého vývoje Prahy se zvláštním zřetelům k transformačnímu období devadesátých let. Geografie, 104, č. 2, s. 122–132.
HOVORKOVÁ, E. (1982): Stěhování obyvatelstva v rámci hlavního města Prahy podle obvodů v letech 1960–1979. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra ekonomické a regionální geografie, Praha.
KONEČNÁ, (1982): Migrační statistika v hl. m. Praze. In: Migrace do velkoměst. VÚSEL, Praha, Acta Demographica, V, s. 76–85.
KOUBEK, J. (1982): Pražská migrace v posledních třiceti letech a její demografické, sociální a ekonomické aspekty. In: Migrace do velkoměst. VÚSEL, Praha, Acta Demographica, V, s. 105–152.
KÜHNEL, K. (1971): K perspektivě vývoje obyvatelstva v pražské metropolitní oblasti. Acta Universitatis Carolinae – Geographica, 56, č. 1–2, s. 59–67.

MUSIL, J. (1977): Demografická struktura a vývoj Prahy. Sociologický časopis, 13, č. 1, s. 28–38.
OUŘEDNÍČEK, M. (1994): Vývoj a současné změny sociálně prostorové struktury Prahy. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.
POHL, J. (1932): Vyhodnocení venkova v Čechách v období 1850–1930. Prometheus, Praha.

Zdroje dat:

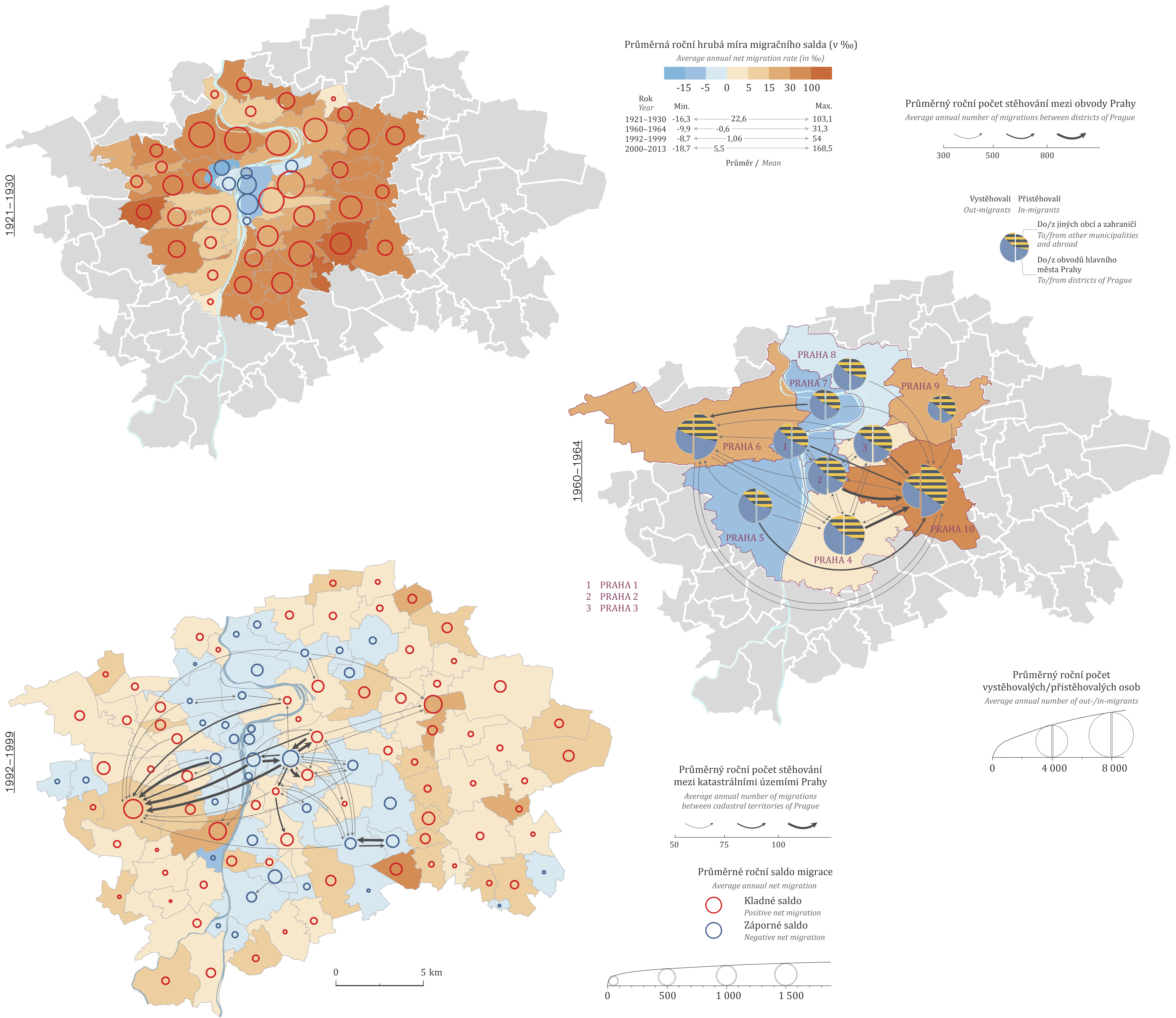
ČSÚ (1991): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2014a): Databáze individuálních migračních dat za urbanistické obvody Prahy v letech 1992–2013. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2014b): Obyvatelstvo v Praze 1919–2014. Český statistický úřad, Praha. Dostupné online na https://www.czso.cz/csu/xa/dalsi_casove_rady_obyvatelstvo.
Praha v číslech: Ekonomický rozvoj, výsledky sčítání lidu, domů a bytů, perspektiva vývoje do roku 1980 (1963). SEVT, Praha.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

Mapové zdroje:

ČSÚ: Sčítání lidu, domů a bytů 1991, 2001, 2011. Praha, Český statistický úřad.
ČSÚ (2014): Databáze migrace v letech 1992–2013. Individuální anonymizovaná data o změnách trvalého bydliště na úrovni urbanistických obvodů Prahy. Praha, Český statistický úřad.
Rukopisné podklady MS ČSÚ v hl. m. Praze o vývoji obyvatelstva v hl. m. Praze a Pohyb obyvatelstva v České/československé socialistické republice 1960–1979. In: Hovorková, E. (1982): Stěhování obyvatelstva v rámci hlavního města Prahy podle obvodů v letech 1960–1979. Diplomová práce. Praha, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra ekonomické a regionální geografie, 126 s.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Praha, Státní úřad statistický.

PŘÍRŮSTEK OBYVATELSTVA STĚHOVÁNÍM A PROUDY STĚHOVÁNÍ V PRAZE

NET MIGRATION AND MIGRATION STREAMS IN PRAGUE

The map sheet depicts principal historical stages of migration in Prague from the interwar period up to the present time. It is thematically linked to other parts of the map set, mainly to the map sheets from section Migration and Natural Change and the map of current migration trends Migration in Prague 2000–2013. The main focus is on the description and explanation of internal migration within Prague between different cadastral territories or municipal districts, captured in four time periods. Most analytical texts evaluating migration in Prague focused on the overall migration balance at city level, with internal differentiation being mentioned only rarely and usually in the form of a verbal commentary (Boháč 1923). An exception among the oldest texts is the work of Josef Pohl (1933) who thoroughly evaluates the individual neighbourhoods of Prague on the basis of the balance between the censuses in 1921–1930 and figures on natural population change and housing construction at cadastral territories level. The internal differentiation of migration is later evaluated at municipal district level (Praha v číslech 1963; Hovorková 1982) and since the 1990s also on the example of cadastral territories or urban districts.

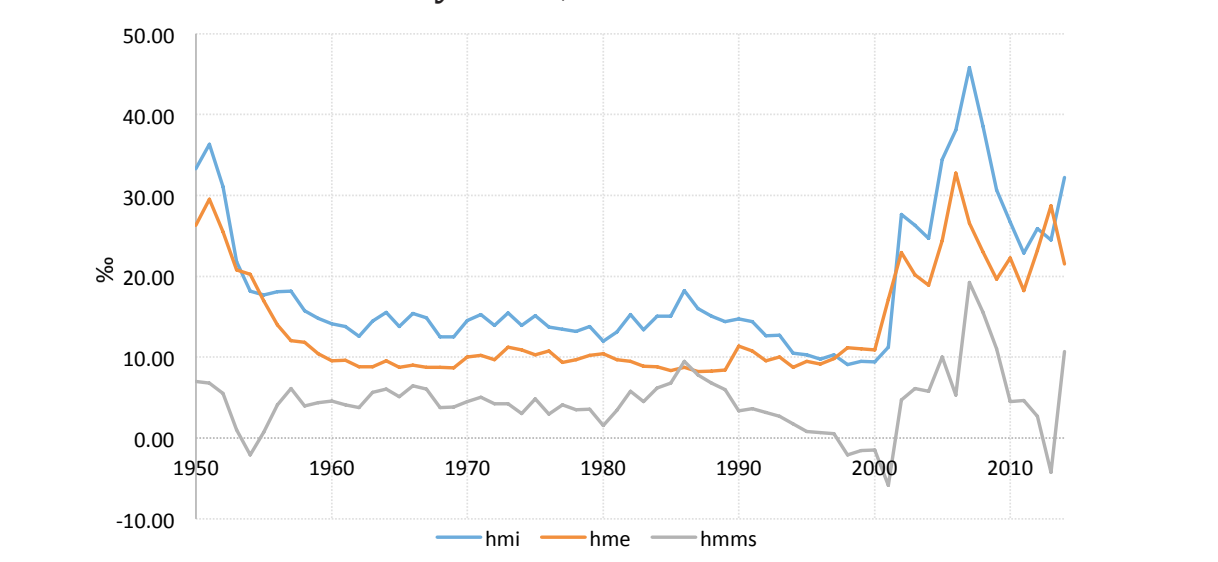
Migration statistics based on migration reports was established in Czechoslovakia during 1949, earlier information is obtained primarily from balancing natural and total population increase or on the basis of various questions asked during censuses (for more details on obtaining statistical migration data in Prague see e.g. Konečná 1982). The main migration trends in Prague within its administrative boundaries in the individual years of continuous records (1920–2014) are evident from the figures shown in Table 3.1.1 in the Czech version and Figure 3.1.1. Net migration exceeding 20‰ is observed only in the 1920s, a high fluctuation of population in Prague also in the 1950s and after 2000. The thesis of a relatively demographically closed and largely stable population in Prague, proposed by Musil (1977, p. 37) using data from 1966–1972, can be adopted for the whole 1960s and 1970s. These decades were characterized by a lack of housing, which was reflected in the relatively low migration rates in the capital city (Kühnl 1971, Čermák 1999). The disparity between the natural attractiveness of Prague and the lack of housing can be observed e.g. in the high proportion of people with temporary residence in Prague or in the enormous increase in commuting (Koubek 1982, Čermák 1999). A widening gap between the decreasing

number of emigrants and increasing number of immigrants does not appear until the 1980s. While in the 1970s the strategy of Complex Housing Construction compensated for the needs of Prague inhabitants in particular, in the mid-1980s a substantial part of migration into the new residential areas had to consist of people moving from other parts of the republic. Other trends are heavily influenced by a very low housing construction in the mid-1990s and at present time by the increasing attractiveness of the capital city for foreign migrants in particular (for more details see the text in section Migration in Prague 2000–2013). A more detailed evaluation of the various stages of migration balance can be found e.g. in Koubek (1982) or Ouředníček (1994).

The main purpose of the specialized map is to offer an analysis of the spatial differentiation of migration with the available unit of internal classification. The map sheet contains four maps depicting the absolute and relative expression of net migration and also the directions of migration between cadastral territories or districts of Prague. The maps are based on several sources. In the first period they are based on the population balance between the two interwar censuses, since the 1960s the data is obtained from the continuous evidence of migration conducted by the Czech Statistical Office, i.e. migration reports. Data for the 1960s map was obtained from Hovorková's thesis (1982), since the early 1990s from the database of individual migration data at basic settlement unit level (ČSÚ).

Cartograms on the individual maps depict the crude net migration rate. High net migration rates of the neighbourhoods or districts of Prague are clearly dependent on housing construction. As Prague has had the character of an "overbounded city" with large undeveloped areas on the outskirts, virtually in all the analysed years the highest net migration rates are observed on the outskirts. By contrast, depopulation areas create different spatial patterns in the individual periods of the city development. The interwar period saw the citization of central districts, mainly due to the transformation of residential function into commercial use. In the 1960s, the map of Prague districts is differentiated according to new housing construction, which at that time concentrated primarily in Prague 10 and 6. In the 1990s with generally low net migration rates, the darkest shades represent the completion of the newest Prague housing estates (Černý Most, Barrandov)

and the first constructed suburbia (Újezd, Vinoř etc.). The latest map shows a slight population loss in the cadastral territories with large older housing estates (e.g. Chodov, Kamýk or Bohnice). Apart from them, a similar trend can be seen only in six historical districts within the city walls, Karlín and Nusle.

Approximately 2/3 of the overall migration flows in Prague traditionally fall within intra-city migration. These flows are specific in terms of the reasons for migration as well as the direction of the migration flows. While migration to Prague is characterized mainly by economic reasons (changing workplace, proximity to workplace, or study dominated), migration within the city is related to the different stages of life cycle, family and housing reasons. In this context, the geographical distance of such migrations is well evident from the arrows showing the strongest migration flows. Although there is a clear dependence of the major flows on the source and target area population size (or the size of the housing stock and new housing construction), many exchanges of population in neighbouring cadastral territories are observed as well.

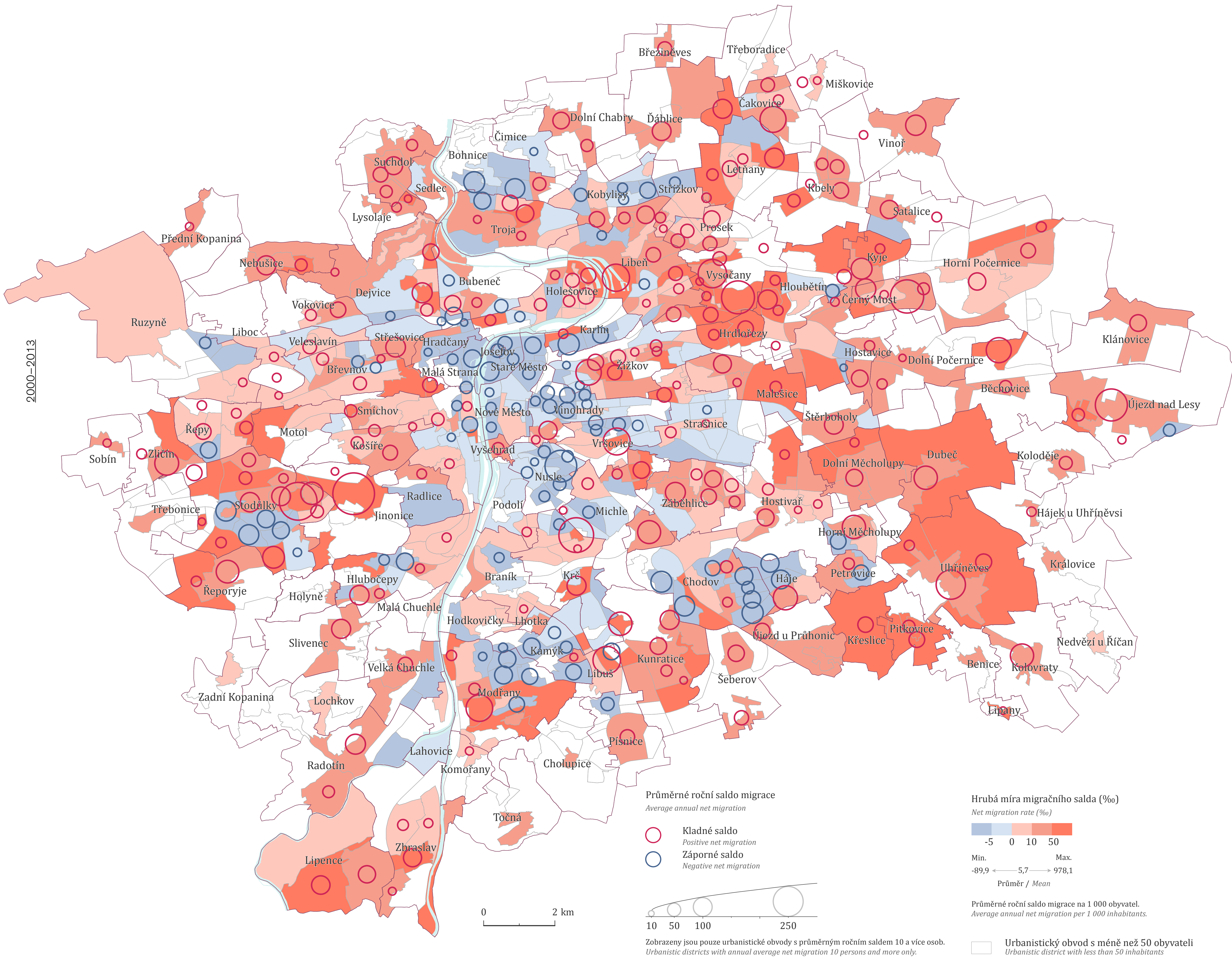
References:
BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. Bursík a Kohout. Praha.
ČERMÁK, Z. (1999): Migrační aspekty dlouhodobého vývoje Prahy se zvláštním zřetelom k transformačnímu období devadesátých let. Geografie, 104, n. 2, pp. 122–132.
HOVORKOVÁ, E. (1982): Stěhování obyvatelstva v rámci hlavního města Prahy podle obvodů v letech 1960–1979. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra ekonomické a regionální geografie, Praha.

fakulta, Katedra ekonomické a regionální geografie, Praha.
KONEČNÁ, (1982): Migrační statistika v hl. m. Praze. In: Migrace do velkoměst. VÚSEL, Praha, Acta Demographica, V, pp. 76–85.
KOUBEK, J. (1982): Pražská migrace v posledních třiceti letech a její demografické, sociální a ekonomické aspekty. In: Migrace do velkoměst. VÚSEL, Praha, Acta Demographica, V, pp. 105–152.
KÜHNL, K. (1971): K perspektivě vývoje obyvatelstva v pražské metropolitní oblasti. Acta Universitatis Carolinae – Geographica, 56, n. 1–2, pp. 59–67.
MUSIL, J. (1977): Demografická struktura a vývoj Prahy. Sociologický časopis, 13, n. 1, pp. 28–38.
OUŘEDNÍČEK, M. (1994): Vývoj a současné změny sociálně prostorové struktury Prahy. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.
POHL, J. (1932): Vylidňování venkova v Čechách v období 1850–1930. Prometheus, Praha.

Data sources:
ČSÚ (1991): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2014a): Databáze individuálních migračních dat za urbanistické obvody Prahy v letech 1992–2013. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2014b): Obyvatelstvo v Praze 1919–2014. Český statistický úřad, Praha. Dostupné online na https://www.czso.cz/csu/xa/dalsi_casove_rady_obyvatelstvo.
Praha v číslech: Ekonomický rozvoj, výsledky sčítání lidu, domů a bytů, perspektiva vývoje do roku 1980 (1963). SEVT, Praha.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

Map data sources:
ČSÚ: Sčítání lidu, domů a bytů 1991, 2001, 2011. Praha, Český statistický úřad.
ČSÚ (2014): Databáze migrace v letech 1992–2013. Individuální anonymizovaná data o změnách trvalého bydliště na úrovni urbanistických obvodů Prahy. Praha, Český statistický úřad.
Rukopisné podklady MS ČSÚ v hl. m. Praze o vývoji obyvatelstva v hl. m. Praze a Pohyb obyvatelstva v České/československé socialistické republice 1960–1979. In: Hovorková, E. (1982): Stěhování obyvatelstva v rámci hlavního města Prahy podle obvodů v letech 1960–1979. Diplomová práce. Praha, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra ekonomické a regionální geografie, 126 pp.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Praha, Státní úřad statistický.

SALDO MIGRACE
NET MIGRATION

Migrační bilance Prahy je výslednicí přistěhovařelého a vystěhovařelého obyvatelstva přes hranice hlavního města. Ve velkých městech obecně platí, že právě migrace je rozhodující komponentou celkového populačního přírůstku. Na migračním zisku hlavního města se zhruba z poloviny podílejí přistěhovaři ze zahraničí a z poloviny tzv. vnitřní migrace z obcí v rámci Česka. Praha ve svých administrativních hranicích však netvoří funkčně uzavřený celek, a proto je i stěhování vhodné sledovat v širším regionálním kontextu. Obrázek 3.2.1 (v anglické části) nabízí dlouhodobý vývoj hrubé míry migračního salda v Praze, okresech Praha-východ a Praha-západ (zázemí) a zbytku Středočeského kraje v letech 1988–2013. Z vývoje migračního salda je zřejmý nástup a gradace procesu suburbanizace v nejbližším a postupně i širším zázemí města, ve sledovaném období 2000–2013 pak zejména dvě fáze ve vývoji migrační bilance (pro analýzu období 90. let viz např. Čermák 1999). Zatímco roky 2000–2007 jsou charakteristické dynamickými přírůstky obyvatelstva jak v Praze, tak v jejím zázemí, dopad ekonomické krize se projevil po roce 2008 ve zpomalení bytové výstavby a následně i vnitřní a zejména zahraniční migrace. Tyto trendy se nejvýrazněji odrazilily právě na území hlavního města, jehož migrační bilance se od roku 2007 každoročně snižovala, až k migračnímu úbytku v posledním sledovaném roce (2013).

Tento dvojitý vývoj v obdobích ekonomické konjunktury a krize je nutno mít na paměti a při interpretaci celkové migrační bilance a věkové struktury migrace v hlavním městě, což jsou hlavní témata předkládané specializované mapy. Obě charakteristiky je možné porovnat také na mapě migrace pro obce Česka. Hlavním účelem specializované mapy je nabídnout hodnocení vnitřní diferenciace migračního chování na úrovni urbanistických obvodů a katastrálních území Prahy. Mapový list obsahuje dvě mapy, které hodnotí jednak migrační bilanci urbanistických obvodů s využitím absolutního a relativního migračního salda, jednak typologii podle věkové struktury. Mapy jsou založeny na datech z průběžné evidence migrace evidované Českým statistickým úřadem, tedy hlášeních o stěhování mezi urbanistickými obvody Prahy. Praha je zároveň jedinou obcí v Česku, kde jsou migrační data v této podrobnosti sledována. Data obsahují informace o místu přistěhování a vystěhování, dále pak charakteristiky stěhujících se osob jako je věk, státní občanství, rodinný stav (do roku 2004 se zjišťovalo také vzdělání a důvody stěhování). V první mapě je využita charakteristika průměrného ročního migračního salda (rozdíl mezi počtem přistěhovařelých a vystěhovařelých do urbanistického obvodu) a v kartogramu také hrubá míra migračního salda (saldo vztažené na 1000 obyvatel středního stavu obyvatelstva). Druhá mapa kombinuje údaje o věkové struktuře migrantů za urbanistické obvody a katastrální území. Kartogram zobrazuje rozdíl průměrného věku osob přistěhovařelých

a vystěhovařelých do urbanistického obvodu, což podává základní informaci o změně věkové struktury v jednotlivých obvodech vyjádřenou právě jedním ukazatelem. Celková proměna věkové struktury ve sledovaných letech je pak vyjádřena na úrovni katastrálních území pomocí sloupcových diagramů zobrazujících specifická migrační salda v pětiletých věkových skupinách a na obrázku 3.2.1 v anglické části.

Typ zástavby	Počet v roce 2011		Průměrný věk		Saldo migrace	
	urbanistických obvodů	obyvatel	přistěhovařelých	vystěhovařelých	rozdíl	hrubá míra %
Historická zástavba jadra	23	49 190	32,8	41,8	-9,0	-5 775
Činovní domy	141	320 812	32,4	39,3	-6,9	18 715
Vilové čtvrti	52	97 105	31,7	42,6	-10,9	6 476
Sídlisté	153	529 671	32,2	36,8	-4,6	1 854
Domky v kompaktní zástavbě	82	92 297	32,4	43,3	-10,9	26 207
Vnitřní suburbia	131	126 887	30,6	42,6	-12,1	45 375
Nerezidenční oblasti	334	2 348	33,1	46,2	-13,1	4 495
Celkem Praha	916	1 218 389	32,1	39,3	-7,3	97 347

Tabulka 3.2.1: Vývoj migračního salda v typech urbanistických obvodů Prahy
Zdroj: vlastní typologie (Ouředníček a kol., 2012, viz mapový list Typologie rezidenčních areálů), ČSÚ, 2011
Poznámka: saldo migrace celkem za 14 let, roční průměrná hrubá míra migračního salda

Rozmístění migrační ziskových a ztrátových oblastí ve městě je relativně značně diferencované. Celkově lze pozorovat významnou závislost migračních zisků na realizované bytové výstavbě. Charakteristickým znakem nové rezidenční výstavby je její lokalizace na volných plochách v různých částech města, bez ohledu na charakter původní zástavby. Tím dochází k nárůstu obyvatelstva stěhováním i ve vybraných částech vnitřního města a sídlí se s novou výstavbou. Dobře je tato diferenciací uvnitř čtvrti vnitřního města zřetelná např. v Karlíně nebo na Vinohradech, kde lze se znalostí lokálních podmínek dobře odečíst závislost migračních zisků na realizaci nových rezidenčních projektů. Generalizovaný pohled na vývoj migračního salda je možné získat s využitím typologie urbanistických obvodů (k metodice blíže viz Typologie rezidenčních areálů), která využívá šesti typů zástavby (viz tabulka 3.2.1). Z tabulky je zřejmé, že o zhruba stotisícový migrační zisk Prahy jako celku se během let 2000–2013 podílely všechny typy urbanistických obvodů s výjimkou historického jádra města. Rozmístění migračního salda je však značně nerovnoměrné. Největší absolutní zisky zaznamenaly obě vnější části města – dělnické domky vnějšího města a vnitřní suburbia na okraji Prahy a také oblasti činžovních domů, které zahrnují velkou část nové vystavěných bytových domů. Z hlediska relativních migračních zisků je situace podobná, s tím rozdílem, že vyšší hrubé míry než činžovní domy dosahují vilové čtvrti. Relativně nejstabilnějšími

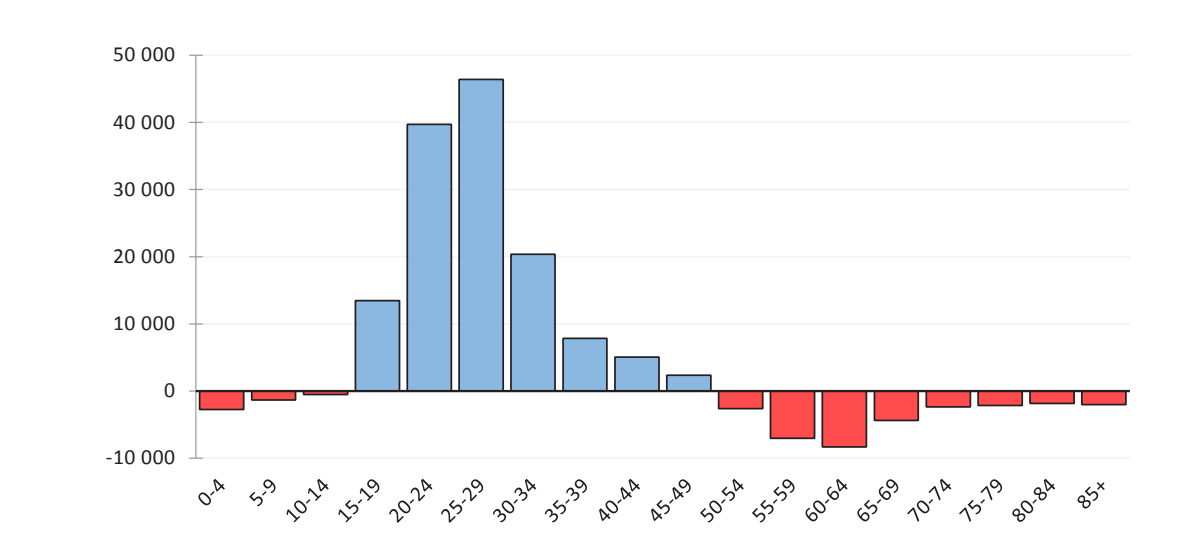
částmi města se jeví sídlíšní urbanistické obvody, které byly v uplynulých letech do značné míry stabilizovány privatizací bytového fondu. Velká část sídlíšť zaznamenává menší a pozvolně migrační úbytky, pozitivní hodnota migračního salda je dána několika projekty nového bydlení v těchto částech města.

Na rozdíl od migrační bilance Prahy jako celku, je vnitřní diferenciací stěhování závislá na odlišných typech migračního chování domácností a jednotlivců v Praze. Z dat sledovaných podle nové metodiky migrační evidence lze doložit, že intenzita migrace se v Praze od roku 2000 výrazně zvýšila. Pokud rozdělíme migraci v Praze na stěhující se z a do zahraničí, z a do ostatních obcí Česka a vnitropražská stěhování, došlo k nárůstu migračních pohybů u všech tří kategorií. Celkově ze zhruba 60 tisíc stěhování na počátku období v roce 2001 narostl v roce 2007 objem stěhování na 140 tisíc a v současnosti se pohybuje okolo hodnoty 100 tisíc stěhování ročně (Přidalová 2013). Zjednodušeně lze tedy tvrdit, že za sledovaných čtrnáct let se v průměru přestěhoval každý občan hlavního města. Zhruba polovinu z tohoto počtu tvoří vnitropražská migrace, která je charakteristická počtem odlišným migračním chováním, kde převažuje stěhování z rodinných důvodů, uvnitř stávajícího bytového fondu, v blízkém sousedství apod. U stěhování uvnitř Prahy převažují nad ekonomickými důvody motivy spojené s fází životního cyklu. To je částečně patrné z grafu specifických migračních sald (viz obrázek 3.2.2), která vykazují negativní hodnoty v kategorii dětí a dále osob starších padesáti let.

Druhá mapa zobrazuje pomocí metody kartogramu rozdíly v průměrném věku přistěhovařelých a vystěhovařelých osob v jednotlivých urbanistických obvodech Prahy. Rovněž při analýze těchto ukazatelů je vhodné využít typologie (viz tabulka 3.2.1). Největší rozdíly v průměrném věku přistěhovařelých a vystěhovařelých obyvatel původní a nové zástavby – jedná se zejména o oblasti tvořené rodinnými domy různého charakteru, vnitřních suburbii, domků v kompaktní zástavbě nebo vilových čtvrtí. Z těchto typů zástavby se také vystěhovával nejstarší obyvatelstvo, zatímco nejmladší věková průměrná věk vystěhovařelých mají obyvatelé sídlíšť. Celkově se uvnitř Prahy stěhuje starší obyvatelstvo než přes hranice Prahy a v Česku obecně. Z hlediska prostorové distribuce na úrovni urbanistických obvodů je opět zřetelná koincidence s areály nové rezidenční výstavby v případě nižšího průměrného věku přistěhovařelých.

Specifická salda migrace vyjádřená v kartodiagramech za katastrální území nabízejí vynikající analytický nástroj hodnocení zisků/ztrát z hlediska věkové struktury migrantů. Jednotlivé pražské čtvrti vykazují značnou diferenciací specifických migračních sald, která je ale do značné míry ovlivněna také

jejich odlišnou věkovou strukturou. Všechna katastrální území výrazně získávají ve věkových skupinách nejmladších dospělých (15–29 let), výjimkou jsou pouze sídlíšní katastry Chodov, Kamýk a Bohnice a také Josefov, které se řadí také k územím s nejvyššími celkovými migračními ztrátami. Vnitřní město jako celek ztrácí především dětskou populaci, ale také obyvatel staršího věku, zatímco získává v kategoriích dospělých do 50 let. Okrajová suburbia ve sledovaných letech získávala ve všech věkových kategoriích – nejvyšší přírůstky zde zaznamenaly například Kunratice, Uhřetěves, Běchovice nebo Újezd nad Lesy.

Obrázek 3.2.2: Specifická migrační salda pětiletých věkových skupin v Praze.
Zdroj: ČSÚ, 2014

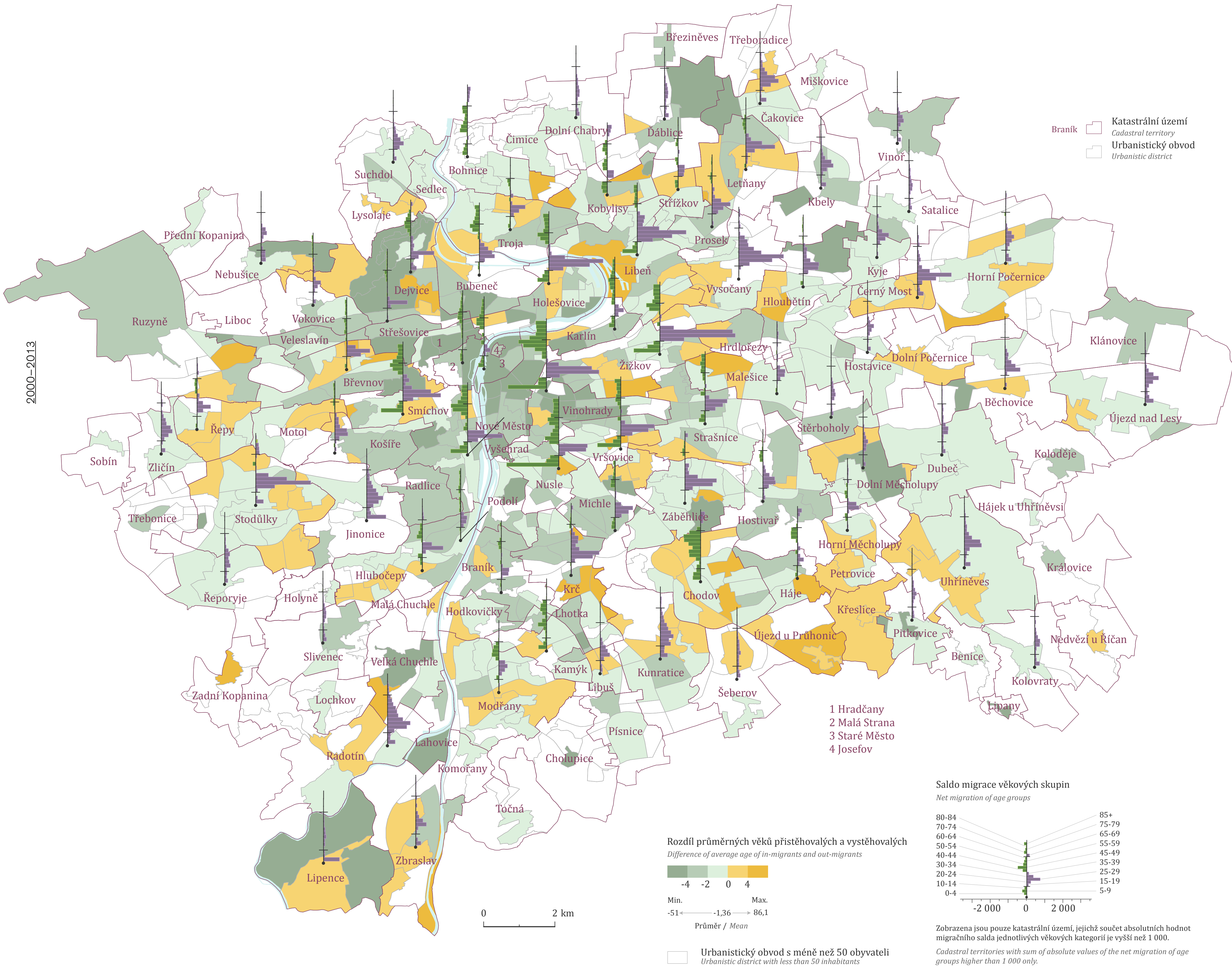
Literatura:
ČERMÁK, Z. (1999): Migrační aspekty dlouhodobého vývoje Prahy se zvláštním zřetelom k transformačnímu období devadesátých let. Geografie, 104, č. 2, s. 122–132.
OUŘEDNÍČEK, M., POSPÍŠILOVÁ, L., ŠPAČKOVÁ, P., TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J. (2012): Prostorová typologie a zonace Prahy. In: Ouředníček, M., Temelová, J. eds.: Sociální proměny pražských čtvrtí. Academia, Praha, s. 268–297.
PŘIDALOVÁ, I. (2013): Rezidenční mobilita obyvatel Prahy se zaměřením na etnické menšiny. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.

Zdroje dat:
ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2014): Databáze individuálních migračních dat za urbanistické obvody Prahy v letech 2000–2013. Český statistický úřad, Praha.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

Mapové zdroje:
ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2014): Databáze migrace v letech 2000–2013. Individuální anonymizovaná data o změnách trvalého bydliště na úrovni urbanistických obvodů Prahy. Praha, Český statistický úřad.

Specializovaná mapa byla vytvořena s podporou Ministerstva kultury České republiky v rámci Programu aplikovaného výzkumu národní a kulturní identity (NAKI) DF12P010VV033 "Zpřístupnění historických prostorových a statistických dat v prostředí GIS".
The specialized map was created with the support of the Ministry of Culture of the Czech Republic within the framework of the National and Cultural Identity Programme (NAKI), research project F12P010VV033 "Disclosure of Historic Spatial and Statistical Data in GIS environment".

VĚKOVÁ STRUKTURA MIGRANTŮ
AGE STRUCTURE OF MIGRANTS

Prague's net migration is the difference of people moving into the capital's administrative borders and people moving out. As a general rule, migration is the decisive element of population growth in large cities. Roughly half of the capital's migration gain is due to international migration, the other half is due to inner migration from the country's municipalities. Nevertheless, Prague is not a functionally closed system sealed by its administrative borders, this is why it is better to examine migration in a larger, regional context. Figure 3.2.1 shows the long-term evolution of the net migration rate in Prague, the Prague-East and Prague-West districts (hinterland) and the rest of the region of Central Bohemia in 1988–2013. The evolution of net migration clearly shows the beginning and the gradual progress of suburbanization, first in the nearest hinterland and gradually further away from the city, as well as the two stages in the evolution of net migration in 2000–2013 (for the analysis of the 1990s see f.e. Čermák 1999). While the 2000–2007 period features dynamic population growth both in Prague and its hinterland, the economic crisis brought a post-2008 slowdown in housing development, inner migration and, above all, international migration. These tendencies have been particularly pronounced in the capital: its annual net migration has been falling since 2007 resulting in a loss of population through out-migration in 2013.

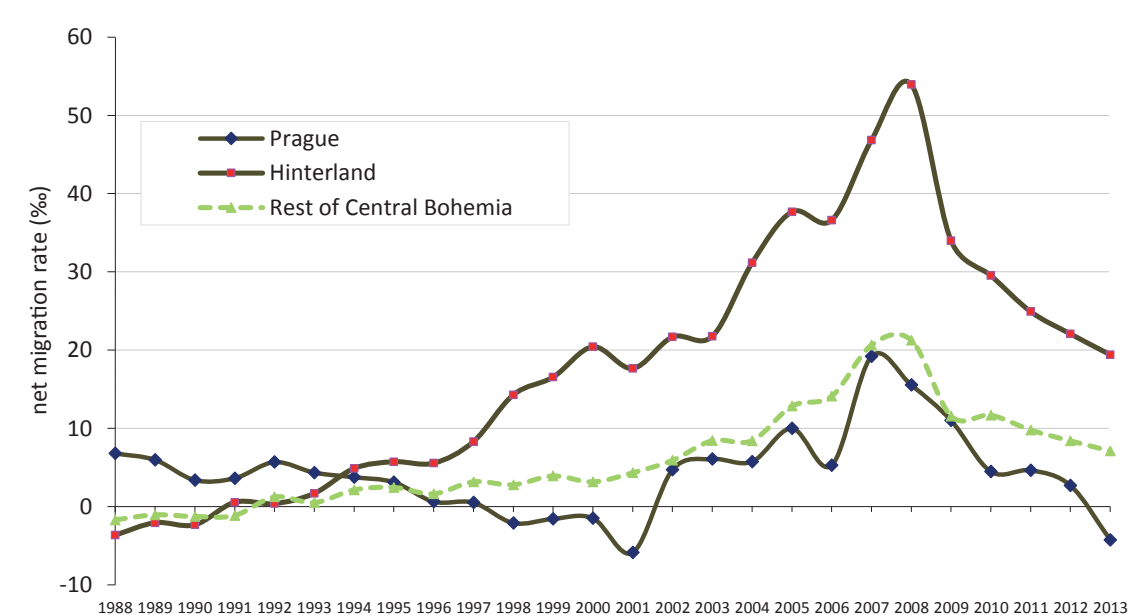

Figure 3.2.1: The evolution of the net migration rate in Prague, the Prague-East and Prague-West districts (hinterland) and the rest of the region of Central Bohemia in 1988–2013. Source: ČSÚ, 2014

These two stages in the evolution of migration caused by the latest economic boom and crisis respectively must be taken into account when interpreting the capital's net migration and age-specific migration, both shown on the map sheet. These indicators can also be examined and compared on the map sheet featuring migration in Czech municipalities. The main purpose of this map sheet is to assess the inner differentiation of migration behaviour

on the level of Prague's urbanistic districts and cadastral territories. The map sheet contains two maps assessing the migration balance of urbanistic districts, using both absolute figures and net migration rate, and age structure respectively. These maps draw on Czech Statistical Office's (ČSÚ) continuous records on migration, i.e. reports on migration between Prague's urbanistic districts. Prague is the only Czech municipality providing data in such a detail. These contain information on the municipality the person is leaving and the municipality the person is moving into, plus different characteristics of the person, such as age, nationality and marital status (until 2004 it also included education and reasons for migration). The first map shows the average annual net migration (the number of people moving into the urbanistic district less the number of people moving out) and the net migration rate in a choropleth map (net migration per 1,000 mid-year population). The second map combines data on migrants' age structure by urbanistic districts and cadastral territories. The choropleth map shows the difference between the average ages of people moving in and moving out; this single indicator provides basic information on the change of the age structure in a given urbanistic district. Bar charts depicting age-specific net migration for five-year age groups show the overall change in age structure by cadastral territory.

The distribution of areas gaining population through in-migration and losing population through out-migration is quite differentiated. In general, migration gains dependence on actual housing development is observed. New residential housing is characterised by its location on building-free sites in various parts of the city, regardless of the character of local original buildings. This is why population growth through migration is recorded in selected parts of the inner city and housing estates with new housing development. The differentiation inside the inner city is clearly visible in the neighbourhoods of Karlín and Vinohrady for instance, where the knowledge of local situation helps to identify the dependence of migration gains on new housing development projects being built in the area. A generalised view of the evolution of net migration is obtained by applying the typology of urbanistic districts (see Typology of Residential Areas for method) which distinguishes six types of buildings (see Table 3.2.1 in the Czech version). The table shows that Prague's population growth through migration of roughly 100,000 people in 2000–2013 was spread among all types of urbanistic districts with the exception of the city's historical core. Nevertheless, its distribution is considerably uneven. Both outer parts of Prague, outer city working class houses and inner suburbs, as well as the area of tenement houses with a large share of newly built residential houses, have recorded the biggest absolute gains. The situation is similar when comparing the net migration rate,

with the difference of villa neighbourhoods which have a higher rate than the group of tenement houses. Housing estates seem to be the most stable category of urbanistic districts, the stability is due to the recent housing privatisation. A large number of housing estates is experiencing slow and gradual population loss through out-migration, positive net migration is a result of several new housing projects being built in these areas.

Prague's inner migration differentiation draws on a different type of households and individuals' migration behaviour than the migration balance of Prague as a whole. Data based on new methods of migration record keeping show that migration intensity in Prague has considerably increased since 2000. If we break down migrants in Prague into migrants coming from/leaving for a foreign country, coming from/leaving for another municipality within the country and people moving inside Prague, migration flows have intensified in all three categories. The volume of moves grew from around 60,000 in 2001 to 140,000 in 2007 and currently amounts to around 100,000 moves a year (Přidalová 2013). We can therefore assume that on average every inhabitant of Prague moved once during the observed period of 14 years. Half of these moves is accounted for by migration within the city's borders caused by specific migration behaviour, i.e. moving for family reasons, from and to an already existing building, within close neighbourhoods etc. In this case, migration motives connected to different life cycle stages prevail over economic reasons. This is partially visible from the chart showing age-specific net migration (see Figure 3.2.2 in the Czech version) which is negative for children and people over 50.

The second choropleth map shows the differences in the average age of people moving in and out of Prague's urbanistic districts. When analysing these indicators, it is again very convenient to apply the already mentioned typology (see Table 3.2.1 in the Czech version). The biggest differences in the average age of people moving in and out are observed in areas where there is a large difference in the age structure of inhabitants in old and new buildings, i.e. mainly in areas with different types of family houses, inner suburbs, compact built-up areas or villa neighbourhoods. These areas lose elderly inhabitants while the lowest average age of people moving out is recorded in housing estates. In general, people moving within Prague are older than people moving out of Prague or within Czechia. On the level of urbanistic districts, lower average age of people moving in is again observed in areas with new residential development.

Age-specific net migration by cadastral territories shown on the choropleth map is an excellent analytical tool for the assessment of age-specific population gains/losses. The pronounced age-specific net migration differentiation between Prague's

neighbourhoods is considerably influenced by their age structure. All cadastral territories have experienced substantial population growth in the age group of young adults (15–29 years of age) with the exception of the housing estate cadastral territories of Chodov, Kamýk and Bohnice and the territory of Josefov; these areas have also seen the biggest population losses through migration. The inner city as a whole loses mainly children and the elderly and gains people in the category of adults under 50. Peripheral suburbs have seen population growth in all age categories – the biggest population gains were recorded in Kunratic, Uhřetín, Běchovice, and Újezd nad Lesy, for instance.

References:
ČERMÁK, Z. (1999): *Migrační aspekty dlouhodobého vývoje Prahy se zvláštním zřetelům k transformačnímu období devadesátých let*. Geografie, 104, n. 2, pp. 122–132.
OUŘEDNÍČEK, M., POSPÍŠILOVÁ, L., ŠPAČKOVÁ, P., TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J. (2012): *Prostorová typologie a zonace Prahy. In: Ouředníček, M., Temelová, J. eds.: Sociální proměny pražských čtvrtí*. Academia, Praha, pp. 268–297.
PŘIDALOVÁ, I. (2013): *Residenční mobilita obyvatel Prahy se zaměřením na etnické menšiny*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.

Data sources:
ČSÚ (2011): *Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011*. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2014): *Databáze individuálních migračních dat za urbanistické obvody Prahy v letech 2000–2013*. Český statistický úřad, Praha.
SÚS (1934): *Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930*. Státní úřad statistický, Praha.

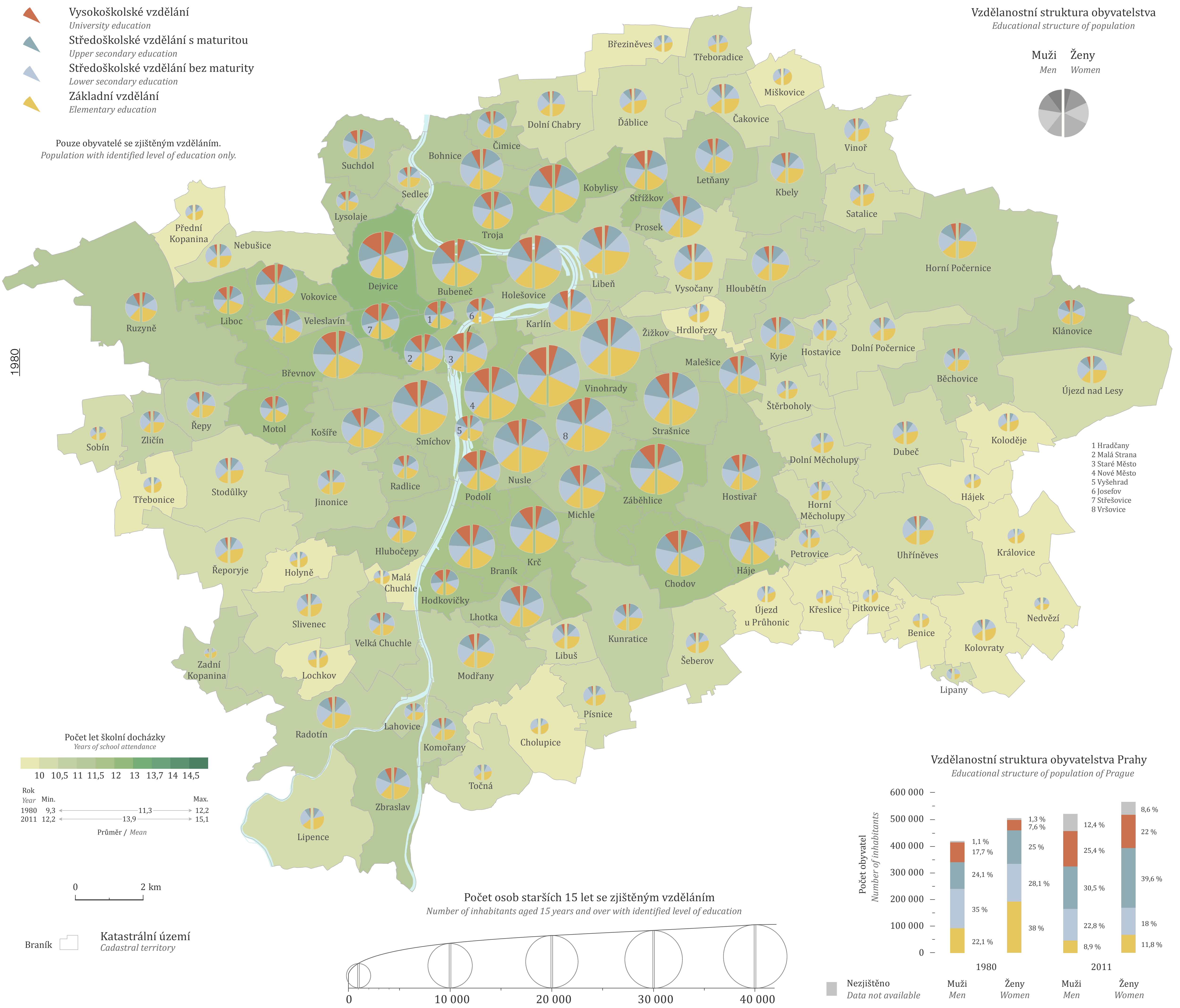
Map data sources:
ČSÚ (2011): *Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011*. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2014): *Databáze migrace v letech 2000–2013*. Individuální anonymizovaná data o změnách trvalého bydliště na úrovni urbanistických obvodů Prahy. Praha, Český statistický úřad.

The specialized map was created with the support of the Ministry of Culture of the Czech Republic within the framework of the National and Cultural Identity Programme (NAKI), research project F12P01OVV033 "Zpřístupnění historických prostorových a statistických dat v prostředí GIS".

The specialized map was created with the support of the Ministry of Culture of the Czech Republic within the framework of the National and Cultural Identity Programme (NAKI), research project F12P01OVV033 "Zpřístupnění historických prostorových a statistických dat v prostředí GIS".

POČET LET ŠKOLNÍ DOCHÁZKY A VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA OBYVATELSTVA

YEARS OF SCHOOL ATTENDANCE AND EDUCATIONAL STRUCTURE OF POPULATION

Vzdělanostní úroveň je důležitým ukazatelem při hodnocení vertikální diferenciace struktury obyvatelstva (Machonin a kol. 2000), zejména jeho sociálního statusu. Úroveň vzdělanosti je z hlediska dostupnosti statistických dat nejhodnějším indikátorem vyspělosti územních jednotek a jejich kulturní úrovně. Z výsledků sčítání lidu je zřejmé, že podíl obyvatel se základním vzděláním v Praze mezi lety 1950 a 2011 dramaticky poklesl a naopak výrazně narostl podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Na jedné straně totiž s rostoucí dostupností vyšších stupňů vzdělání pro širší vrstvy obyvatel přibývá počet úspěšných absolventů středních a vysokých škol. Na straně druhé pak dochází k postupnému vymírání staršího obyvatelstva s nižším (převážně základním) vzděláním (Wahla 1988). Praha je přitom vzhledem ke své dominantní pozici dlouhodobě jedním z hlavních center vzdělanosti v České republice (Puldrová 2011). Cílem mapy je popsat diferenciaci vzdělanostní úrovně obyvatel hlavního města Prahy na úrovni katastrů v letech 1980 a 2011. Zaměřuje se rovněž na proměnlivost/setrvačnost prostorového vzorce vzdělanostní struktury v posledních třiceti letech. Mapa volně navazuje na popis diferenciace sociálního statusu v meziválečném období (viz Sociální status meziválečné Prahy).

Specializovaná mapa vychází z dat ze Sčítání lidu, domů a bytů konaných v letech 1980 a 2011. V roce 1980 proběhlo první sčítání, které zachycuje celé území dnešní Prahy (v 70. letech proběhlo významné rozšíření Prahy o obce v jejím dosavadním zájmu), což umožňuje dobře porovnat proměnu prostorových vzorců. V obou mapách jsou sledovány stejné ukazatele, které charakterizují úroveň vzdělanosti. Jednak je popisováno složení obyvatelstva podle dosaženého stupně jejich vzdělání (základní, středoškolské bez maturity, středoškolské s maturitou a vysokoškolské). Dále hodnotíme vývoj a územní diferenciaci průměrného počtu let školní docházky. Tento komplexní ukazatel popisuje celkovou úroveň vzdělanosti obyvatel v daném území, když zohledňuje všechny stupně vzdělání a každému přidává jinou váhu. Ukazatel vyjadřuje odhad, kolik let se vzdělával průměrný obyvatel obce. Váha jednotlivých stupňů vzdělání byla stanovena podle minimálního počtu let, který nejméně musí jedinec studovat pro jeho dosažení (viz tabulka 4.2.1). V mapě pro rok 2011 navíc zaznamenáváme změny se pozicí jednotlivých katastrů v rámci města na žebříčku nejvzdělanějších a nejméně vzdělaných katastrů.

Využití dat ze sčítání lidu má však svá metodická úskalí. Za prvé, zatímco v roce 1980 bylo sledováno trvale bydlící obyvatelstvo,

data z roku 2011 jsou publikována za obvykle bydlící obyvatelstvo. V mnoha územích je přitom poměrně významný rozdíl mezi počtem (a do jisté míry i strukturou) obyvatel obvykle a trvale bydlících. Tato disproporce (ve prospěch obvykle bydlícího obyvatelstva) bývá obvykle větší v případech (1) rozvíjejících se lokalit s významnou novou bytovou výstavbou (např. vnitřní suburbánní oblasti v rámci administrativních hranic Prahy) a (2) čtvrtích centra a vnitřního města, kde je vyšší podíl dočasně bydlícího obyvatelstva (zejména mladých lidí nebo cizinců). Za druhé, kvalita dat ze sčítání 2011 je snížena velmi vysokým podílem osob s nezjištěným vzděláním (v některých čtvrtích dosahuje dokonce 20–30 %). Pro zajištění srovnatelnosti dat v dlouhodobé perspektivě byly počty osob s daným vzděláním vždy vztaženy k populaci starší 15 let se zjištěným vzděláním.

Stupeň vzdělání	1980		2011		
	Počet let školní docházky	Podíl kategorie*	Počet let školní docházky	Podíl kategorie*	
Základní vzdělání		31,1 %		11,6 %	
Bez vzdělání	5 let	0,2 %	5 let	0,2 %	
Základní vzdělání	8 let	31,0 %	8,5 let	10,3 %	
Středoškolské vzdělání s maturitou		31,6 %		22,7 %	
Účhové	10,5 let	21,3 %	Střední vč. vyučení (bez maturity)	11,5 let	22,3 %
Odborné bez maturity	11,5 let	10,4 %			
Středoškolské vzdělání s maturitou		24,9 %		39,4 %	
Úplně střední všeobecné	12,5 let	7,1 %	Úplně střední (s maturitou)	12,5 let	33,4 %
Úplně střední odborné	12,5 let	17,5 %	Nástavbové studium	13,5 let	3,6 %
Podnikové instituty	14 let	0,3 %	Vyšší odborné vzdělání	15,5 let	2,4 %
Vysokoškolské vzdělání		12,3 %		26,4 %	
Vysokoškolské	18 let	12,3 %	Bakalářské	15,5 let	3,8 %
Bohoslovecké	17,5 let	0,05 %	Magisterské	18 let	20,6 %
			Doktorské	21,5 let	2,0 %
Celkem		100 %		100 %	

Tabulka 4.2.1: Vzdělanostní struktura obyvatel Prahy a počet let školní docházky podle dosaženého stupně vzdělání v letech 1980 a 2011
Zdroj: ČSÚ, 1980, 2011

Poznámka: * Podíl na obyvatelstvu se zjištěným vzděláním. Podíl obyvatel s nezjištěným vzděláním je 1,2 % v roce 1980 a 10,4 % v roce 2011.

Na úrovni celého území Prahy došlo mezi lety 1980 a 2011 ke zvýšení úrovně vzdělanosti. Výrazně vzrostl podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním (dokonce více než dvojnásobně)

a středoškolským vzděláním s maturitou (viz tabulka 4.2.1). Zajímavé je, že přestože v roce 1980 vykazovali muži lepší úroveň vzdělanosti než ženy, do roku 2011 se rozdíl mezi pohlavími prakticky vyrovnal. Vzdělanost žen totiž rostla výrazně rychleji než u mužů: například podíl žen s vysokoškolským diplomem se ve sledovaném období více než ztrojnásobil.

Zlepšení vzdělanostní struktury se ve čtvrtích Prahy promítlo s různou intenzitou. Hodnocení struktury obyvatelstva podle dosaženého stupně vzdělání je obsaženo v pracích Ouředníčka (1997), který hodnotí vývoj v 70. a 80. letech, a Šnejdové (2006) pro 90. léta. V tomto textu hodnotíme proměnu vzdělanostní úrovně pomocí průměrného počtu let školní docházky. Přestože mezi lety 1980 a 2001 nedošlo v žádném katastru ke snížení hodnoty tohoto ukazatele, nárůst vzdělanostní úrovně byl výrazně územně diferencovaný. V zásadě je možné vyčlenit čtyři skupiny katastrů na základě proměnlivosti nebo stability jejich pozice v rámci města (viz tabulka 4.2.2).

Stupeň vzdělání	1980		2011	
	Počet let školní docházky	Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním*	Počet let školní docházky	Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním*
Katastry s dlouhodobě velmi dobrou vzdělanostní strukturou¹				
Hradčany	12,0 let	21 %	14,6 let	45 %
Dejvice	12,2 let	22 %	14,3 let	39 %
Josefov	12,0 let	19 %	14,3 let	37 %
Katastry s výrazně zlepšující se pozicí v rámci města dle vzdělanosti²				
Hrdlořezy	9,9 let	4 %	14,5 let	42 %
Lysolaje	11,0 let	13 %	14,4 let	41 %
Jinonice	10,7 let	6 %	14,2 let	39 %
Katastry s výrazně zhoršující se pozicí v rámci města dle vzdělanosti³				
Lahovice	10,6 let	7 %	12,4 let	13 %
Běchovice	10,5 let	6 %	12,6 let	16 %
Hloubětín	10,6 let	7 %	12,7 let	19 %
Katastry s dlouhodobě velmi špatnou vzdělanostní strukturou⁴				
Cholupice	9,6 let	1 %	11,9 let	10 %
Nedvězí	9,5 let	2 %	12,4 let	12 %
Královice	9,4 let	0,5 %	12,4 let	17 %

Tabulka 4.2.2: Vzdělanostní struktura obyvatel vybraných katastrů v Praze a počet let školní docházky podle dosaženého stupně vzdělání v letech 1980 a 2011
Zdroj: ČSÚ, 1980, 2011

Poznámka: V tabulce jsou zobrazeny katastry s nejvyšší, resp. nejnižší úrovní vzdělanosti v dané skupině katastrů v roce 2011. * Podíl na obyvatelstvu se zjištěným vzděláním. ¹Katastry, které byly mezi čtvrtinami katastrů s nejvyšší úrovní vzdělanosti v obou sledovaných letech. ²Katastry, u kterých došlo k výraznému zlepšení pozice katastru v rámci města (posun nejméně o 25 míst vzhledem k výraznému zhoršení pozice katastru v rámci města (posun nejméně o 25 míst dolů v pořadí katastrů dle průměrného počtu let školní docházky). ³Katastry, které byly mezi čtvrtinami katastrů s nejnižší úrovní vzdělanosti v obou sledovaných letech.

Za prvé identifikujeme skupinu katastrů, které vykazovaly velmi dobrou vzdělanostní strukturu v obou sledovaných letech. Jde o čtvrti s dlouhodobě velmi vysokým sociálním statusem, které se nachází především v centru a vnitřním městě s kvalitním obytným prostředím (Josefov, Malá Strana, Vinohrady, Dejvice, Střešovice). Druhou skupinu tvoří katastry, ve kterých se vzdělanostní struktura obyvatelstva v posledních třiceti letech výrazně zlepšila. Patří do ní jednak některé čtvrti vnitřního města (Hrdlořezy, Jinonice), ale zejména katastry na okraji Prahy (Lysolaje, Pitkovice, Křeslice), u kterých došlo ke zvýšení vzdělanostní úrovně zejména ve spojitosti s procesem suburbanizace a přistěhovááním obyvatelstva s vyšším sociálním statusem.

Na druhé straně stojí skupina jednotek, jejichž pozice se v rámci města zhoršuje. Přestože i v nich dochází ke zvyšování úrovně vzdělanosti, je tento proces výrazně pomalejší než ve městě jako celku. Jedná se o čtvrti na okraji Prahy se slabším sociálním statusem (Lahovice, Běchovice, Komořany). Mezi tyto čtvrti patří ale i katastry se sídlištní zástavbou, které v roce 1980 patřily k těm nejvzdělanějším (Háje, Střížkov, Kobylisy, Krč). Poslední skupinou jsou pak čtvrti s dlouhodobě velmi špatnou vzdělanostní strukturou, které se v obou letech řadily mezi nejhůřší jednotky. Sem zařazujeme především okrajové katastry Prahy, kde nedošlo k většímu rozvoji bytové výstavby a kterým tak do velké míry zůstal jejich venkovský charakter (Cholupice, Lochkov, Třebonice).

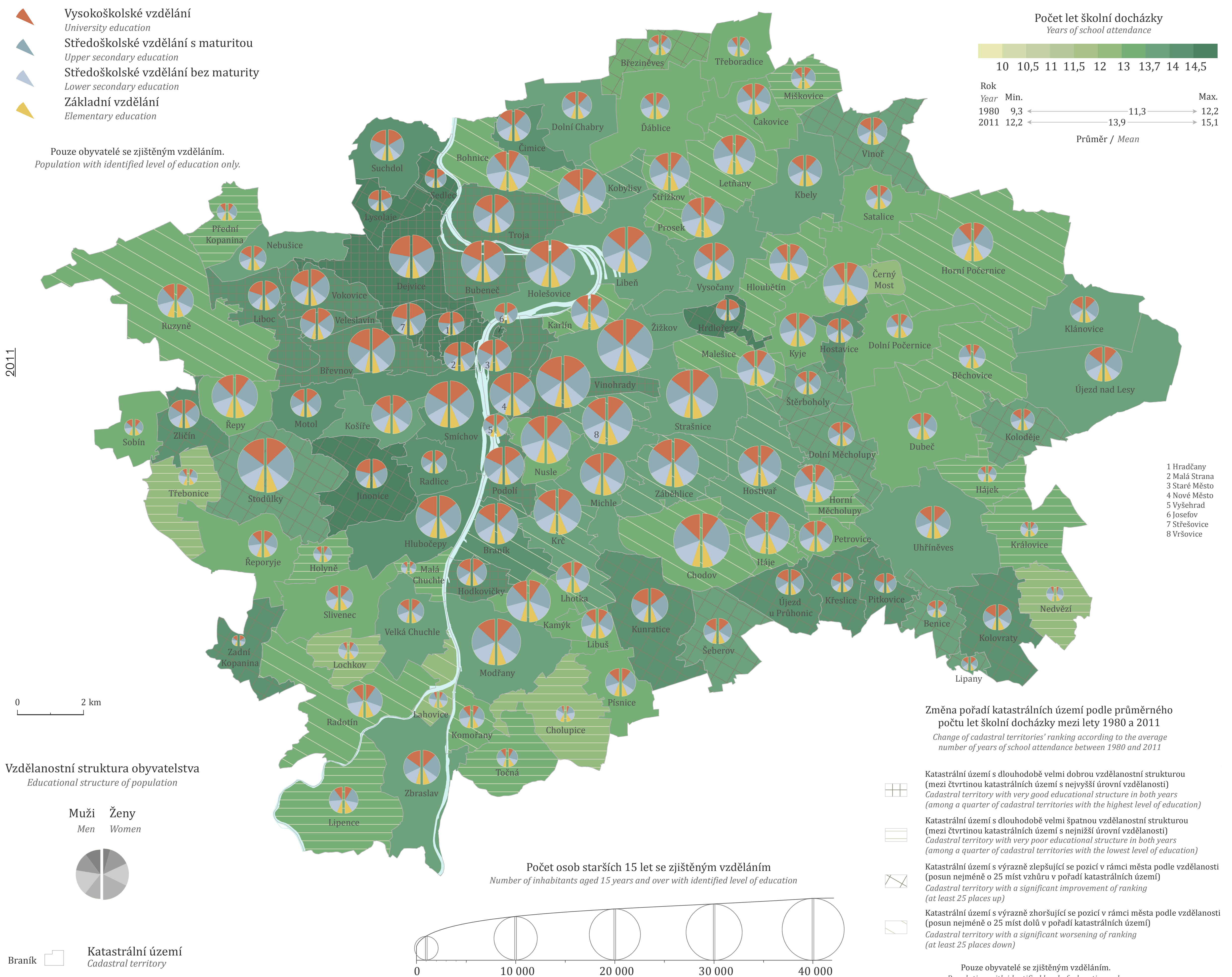
Literatura:
MACHONIN, P., GATNAR, L., TUČEK, M. (2000): Vývoj sociální struktury v české společnosti. Sociologický ústav AV ČR, Praha.
OUŘEDNÍČEK, M. (1997): The Development of the Educational Structure of Prague. Acta Universitatis Carolinae Geographica, Supplementum, s. 227–233.
PULDROVÁ, P. (2011): Vzdělanostní struktura. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. eds.: Atlas sociálně prostorové diferenciace České republiky. Karolinum, Praha, s. 27–33.
ŠNEJDOVÁ, I. (2006): Změny ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva Pražského městského regionu. In: Ouředníček, M. ed.: Sociální geografie Pražského městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 114–127.
WAHLA, A. (1988): Geografie vzdělání obyvatelstva. Státní pedagogické nakladatelství, Praha.

Zdroje dat:
ČSÚ (1980): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 11. 1980. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

Mapové zdroje:
ČSÚ: Sčítání lidu, domů a bytů 1980 a 2011. Český statistický úřad, Praha.

POČET LET ŠKOLNÍ DOCHÁZKY A VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA OBYVATELSTVA

YEARS OF SCHOOL ATTENDANCE AND EDUCATIONAL STRUCTURE OF POPULATION

Změna pořadí katastrálních území podle průměrného počtu let školní docházky mezi lety 1980 a 2011
Change of cadastral territories' ranking according to the average number of years of school attendance between 1980 and 2011

- Katastrální území s dlouhodobě velmi dobrou vzdělanostní strukturou (mezi čtvrtinou katastrálních území s nejvyšší úrovní vzdělanosti)
Cadastral territory with very good educational structure in both years (among a quarter of cadastral territories with the highest level of education)
- Katastrální území s dlouhodobě velmi špatnou vzdělanostní strukturou (mezi čtvrtinou katastrálních území s nejnižší úrovní vzdělanosti)
Cadastral territory with very poor educational structure in both years (among a quarter of cadastral territories with the lowest level of education)
- Katastrální území s výrazně zlepšující se pozicí v rámci města podle vzdělanosti (posun nejméně o 25 míst vzhůru v pořadí katastrálních území)
Cadastral territory with a significant improvement of ranking (at least 25 places up)
- Katastrální území s výrazně zhoršující se pozicí v rámci města podle vzdělanosti (posun nejméně o 25 míst dolů v pořadí katastrálních území)
Cadastral territory with a significant worsening of ranking (at least 25 places down)

Pouze obyvatelé se zjištěným vzděláním.
Population with identified level of education only.

Level of education	1980		2011	
	Number of years of schooling	Share of people with a university degree*	Number of years of schooling	Share of people with a university degree*
Cadastral territories with a very good educational structure for a long time¹				
Hradčany	12,0 years	21%	14,6 years	45%
Dejvice	12,2 years	22%	14,3 years	39%
Josefov	12,0 years	19%	14,3 years	37%
Cadastral territories, whose position within the city ranking has been significantly improving in terms of educational attainment²				
Hlavoňy	9,9 years	4%	14,5 years	42%
Lysolaje	11,0 years	13%	14,4 years	41%
Jinonice	10,7 years	6%	14,2 years	39%
Cadastral territories, whose position within the city ranking has been significantly deteriorating in terms of educational attainment³				
Lahovice	10,6 years	7%	12,4 years	13%
Běchovice	10,5 years	6%	12,6 years	16%
Hloubětín	10,6 years	7%	12,7 years	19%
Cadastral territories with a very poor educational structure for a long time⁴				
Cholupice	9,6 years	1%	11,9 years	10%
Nedvězí	9,5 years	2%	12,4 years	12%
Královice	9,4 years	0,5%	12,4 years	17%

Table 4.2.2: Educational structure of the population of selected Prague cadastral territories and the number of years of schooling by educational attainment in 1980 and 2011

Source: ČSÚ, 1980, 2011

Note: The table shows cadastral territories with the highest/lowest educational attainment within the given group of municipalities in 2011.

* Share of the population with identified level of education.

¹ Cadastral territories, which belonged to the quarter of cadastral territories with the highest educational attainment in both census years.

² Cadastral territories, whose position within the city ranking significantly improved (improvement by at least 25 positions in the ranking of cadastral territories based on the years of school attendance).

³ Cadastral territories, whose position within the city ranking significantly deteriorated (drop by at least 25 positions in the ranking of cadastral territories based on the years of school attendance).

⁴ Cadastral territories, which belonged to the quarter of cadastral territories with the lowest educational attainment in both census years.

References: MACHONIN, P., GATNAR, L., TUČEK, M. (2000): Vývoj sociální struktury v české společnosti, Sociologický ústav AV ČR, Praha.

OUŘEDNÍČEK, M. (1997): The Development of the Educational Structure of Prague. Acta Universitatis Carolinae Geographica, Supplementum, pp. 227–233.

PULDOVÁ, P. (2011): Vzdělanostní struktura. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L., eds.: Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky. Karolinum, Praha, pp. 27–33.

ŠNEJDVOVÁ, I. (2006): Změny ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva Pražského městského regionu. In: Ouředníček, M., ed.: Sociální geografie Pražského městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, pp. 114–127.

WAHLA, A. (1988): Geografie vzdělání obyvatelstva. Státní pedagogické nakladatelství, Praha.

Data sources: ČSÚ (1980): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 11. 1980. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

Map data sources: ČSÚ: Sčítání lidu, domů a bytů 1980 a 2011. Český statistický úřad, Praha.

The level of education is an important indicator in assessing the vertical differentiation of the population structure (Machonin et al. 2000), mainly in terms of social status. Thanks to the availability of statistical data, the level of education is the most appropriate indicator of advancement of territorial units, and their cultural level. From the census results it is obvious that between 1950 and 2011, the share of people who only achieved primary education significantly decreased in Prague. By contrast, there was a considerable increase in the share of people with tertiary education. The reasons for this are twofold: firstly, the higher levels of education have become more accessible to broader social classes, resulting in an increasing number of people who completed secondary and tertiary education. Secondly, the elderly population with lower (mostly primary) education has been passing away (Wahla 1988). Thanks to its prominent position, Prague has been one of the main centres of education in the Czech Republic for a long time (Puldová 2011). The purpose of this map is to describe the differences in the level of education of Prague population by cadastral territories in 1980 and 2011. It also focuses on the changing/constant spatial pattern of educational structure in the past thirty years. The map is loosely linked to the description of social status differentiation in the interwar period (see Social status of the interwar Prague).

The thematic map is based on the census results from 1980 and 2011. In 1980, the first census took place covering the whole of the present-day Prague (in the 1970s, Prague was significantly expanded when the former hinterland municipalities became part of it), which allows for an easy comparison of the respective spatial patterns. Both maps show the same indicators assessing the educational attainment. The population was assessed in terms of the level of education achieved (primary, secondary without maturita [i.e. school leaving] exam, secondary with maturita exam and tertiary). Also assessed was the development and spatial differentiation of the years of school attendance. This comprehensive indicator describes the overall level of education of the population of the given area, taking into account all levels of education and allocating different weight to each of them. The indicator represents an estimation of the number of years an average inhabitant of the municipality spent at school. The weight of the individual levels of education was determined based on the minimum number of years an individual has to spend studying to achieve it (see Table 4.2.1). In the 2011 map, changes in the rating of the individual cadastral territories in terms of the most educated and least educated ones are also shown.

However, using census data has its methodological difficulties. Firstly, whereas in 1980 the data was related to permanently resident population, the 2011 census data describes usually resident population. In many areas, the difference in the size (and structure, to a certain extent) of usually resident and permanently resident population is quite significant. This disproportion (in

favour of usually resident population) is usually greater in (1) developing areas with substantial new housing construction (e.g. inner suburban areas within the administrative boundaries of Prague) and (2) neighbourhoods in the city centre and inner city, where the share of temporary residents (mainly young people or foreigners) is greater. Secondly, the quality of the 2011 census data is reduced due to a very high share of people whose education level was not identified (in some neighbourhoods, it was as high as 20–30%). To ensure long-term comparability of data, the number of people with a given level of education was extrapolated to people aged 15 or over with identified level of education.

Between 1980 and 2011, the level of education increased in all areas of Prague. The share of people with a university degree

Level of education	1980		2011	
	Number of years of schooling	Share of category*	Number of years of schooling	Share of category*
Primary education		31.1%		11.6%
Without education	5 years	0.2%	5 years	0.2%
Primary education	8 years	31.0%	8.5 years	10.3%
Secondary education without maturita exam		31.6%		22.7%
Secondary vocational	10.5 years	21.3%	11.5 years	22.3%
Secondary technical (without maturita exam)	11.5 years	10.4%	11.5 years	22.3%
Secondary education with maturita exam		24.9%		39.4%
Full secondary general	12.5 years	7.1%	12.5 years	33.4%
Full secondary technical	12.5 years	17.5%	13.5 years	3.6%
In-company education programmes	14 years	0.3%	15.5 years	2.4%
Tertiary education		12.3%		26.4%
Tertiary education	18 years	12.3%	18 years	3.8%
Theological faculties	17.5 years	0.05%	18 years	20.6%
			21.5 years	2.0%
Total		100%		100%

Table 4.2.1: Educational structure of the Prague population and the number of years of schooling by educational attainment in 1980 and 2011

Source: ČSÚ, 1980, 2011

Note: * Share of the population with identified level of education. The share of people whose level of education was not identified is 1.2% in 1980 and 10.4% in 2011.

increased significantly (by more than twice) and so did the share of people with secondary education with maturita exam (see Table 4.2.1). It is interesting that whereas in 1980, men had a higher

level of education than women, in 2011 the gender differences were nearly non-existent. In fact, the educational attainment of women was growing considerably faster than it was the case for men: for example the share of women with a university degree more than tripled in the given period.

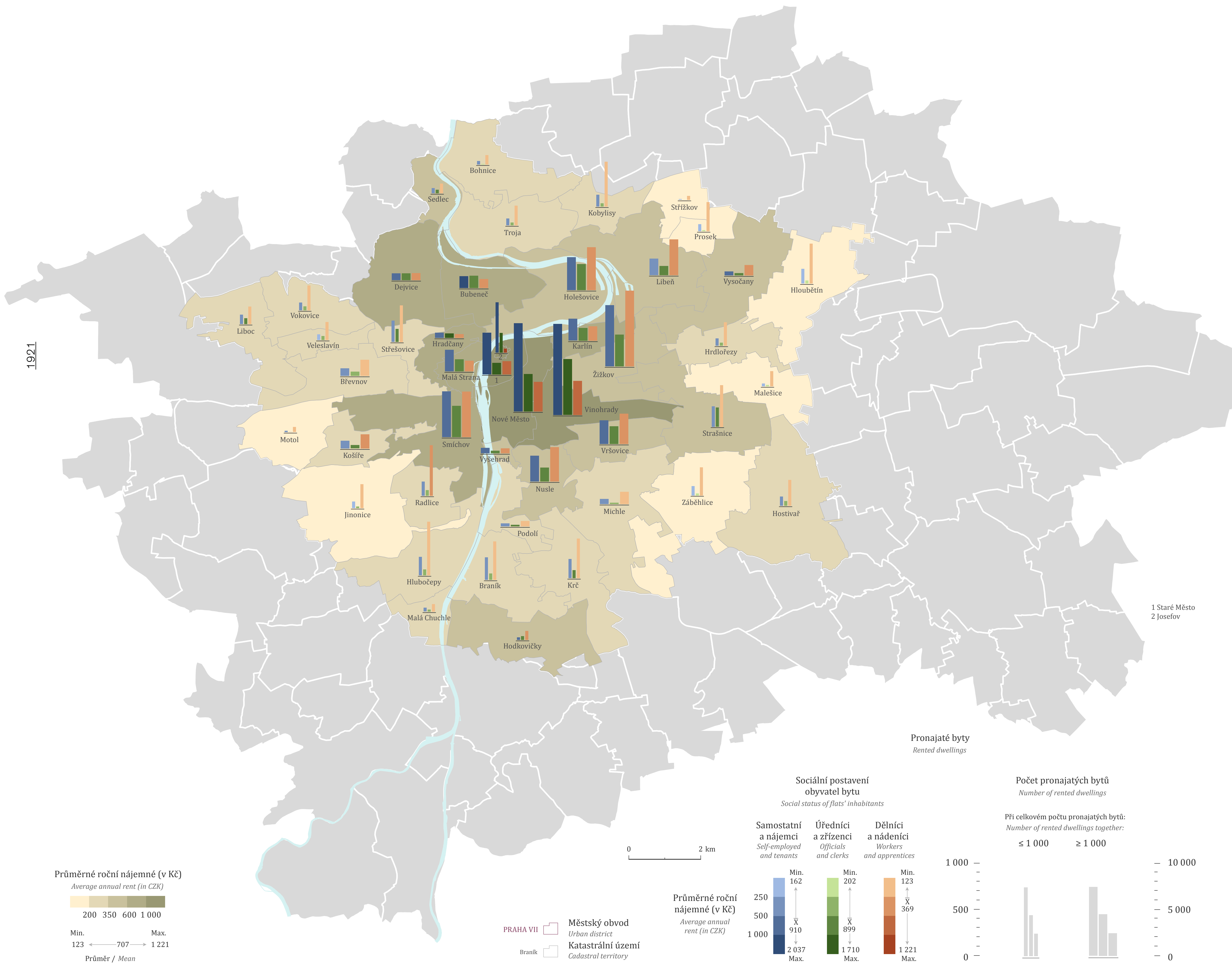
The improvement of educational structure had a different intensity in different Prague neighbourhoods. The assessment of population structure by level of education completed is covered by Ouředníček (1997), who assessed the development in the 1970s and 1980s, and Šnejdlová (2006) for the 1990s. In this text, the change in educational attainment is assessed based on the years of school attendance. Even though between 1980 and 2011, the value of this indicator didn't decrease in any of the cadastral territories, the spatial differentiation of the increase of educational attainment was considerable. Based on the extent of change in educational structure as compared to the rest of the city, we can define four basic groups of cadastral territories (see Table 4.2.2).

In the first group, there are cadastral territories the educational structure of which was very good in both census years. For a long time, these neighbourhoods have had a very high social status; they can be found mainly in the city centre and inner city with a high quality of housing (Josefov, Malá Strana, Vinohrady, Dejvice, Střešovice). The second group represents cadastral territories in which the educational structure of the population has significantly improved in the past thirty years. It includes some inner city neighbourhoods (Hrdlořezy, Jinonice), but mainly also cadastral territories on the outskirts of Prague (Lysolaje, Pitkovice, Křeslice), where the increase in educational attainment is mainly related to the suburbanization process and in-migration of people with a higher social status.

On the other hand, there are also areas whose position within the city ranking is lower than before. Even though also in these areas the level of education is increasing, this process is significantly slower than in the city as a whole. Such phenomenon can be observed on the outskirts of Prague, in neighbourhoods with a lower social status (Lahovice, Běchovice, Komořany). However, among these neighbourhoods there are also cadastral territories with housing estates, which ranked among the most educated in 1980 (Háje, Střížkov, Kobylisy, Krč). The last group is made up of neighbourhoods the educational structure of which has been very poor for a long time and which belonged to the worst areas in both census years. These are mainly cadastral territories on the outskirts of Prague, where the housing construction was rather limited and which have thus preserved their rural character (Cholupice, Lochkov, Třebonice).

NÁJEMNÍ BYTY A VÝŠE NÁJEMNÉHO V PRAZE

RENTAL APARTMENTS AND RENTS IN PRAGUE

Průměrné roční nájemné (v Kč)
Average annual rent (in CZK)

200 350 600 1 000

Min. 123 Max. 1 221
Průměr / Mean

PRAHA VII Městský obvod
Urban district

Braník Katastrální území
Cadastral territory

Sociální postavení obyvatel bytu
Social status of flats' inhabitants

Samostatní a nájemci
Self-employed and tenants

Úředníci a zřízcenci
Officials and clerks

Dělníci a nádeníci
Workers and apprentices

Průměrné roční nájemné (v Kč)
Average annual rent (in CZK)

Min. 162 Max. 2 037
Min. 202 Max. 1 710
Min. 123 Max. 1 221

Pronajaté byty
Rented dwellings

Počet pronajatých bytů
Number of rented dwellings

Při celkovém počtu pronajatých bytů:
Number of rented dwellings together:

≤ 1 000 ≥ 1 000

Období mezi dvěma světovými válkami bylo v Praze charakteristické velmi čilým stavebním a vysokým populačním růstem, když v průběhu 20. let přibýlo v hlavním městě téměř 200 tisíc obyvatel. V důsledku takto dynamického vývoje se zvyšovala sociálně ekonomická diference obyvatelstva, která se promítala i v prostoru (Matějů 1980). Cílem mapy je proto popsat diferenciaci sociálního statusu v tomto období ve Velké Praze. Se snahou ukázat polarizaci tehdejšího městského prostředí se zaměřujeme na identifikaci těch částí města, ve kterých bydleli obyvatelé s vysokým anebo naopak nízkým sociálním statusem. Využíváme přítom ukazatele, které dobře vystihují charakter sociální diference obyvatel tehdejší Prahy. V hlavní mapě sledujeme ceny nájemného bydlení v roce 1921. Na místa s vyšším sociálním statusem ukazuje přítomnost domácího služebnictva v letech 1921 a 1930 (obdobně použito v Moschelesová 1937). Naopak vyšší koncentraci obyvatel s nízkým sociálním statusem popisujeme na základě přítomnosti neatraktivních sklepních a suterénních bytů a vybraných útavů, které sloužily jako bydlení pro chudé (v roce 1921). S nástupem socialismu většina použitých ukazatelů pozbyla relevance, na mapu však volně navazuje Vzdělanost v Praze a Struktura zaměstnanosti v Praze popisující vzdělanostní strukturu obyvatel Prahy v období socialismu a současnosti.

Specializovaná mapa vychází ze tří zdrojů dat. Využita jsou data ze sčítání lidu z let 1921 a 1930 (data pro první rok pochází z Boháčovy [1923] publikace) a dále údaje zjištěné Soupisem bytů v Praze, který se konal v roce 1921. Hlavní mapa zobrazuje výši průměrného ročního nájemného v roce 1921 v katastrech Prahy (výše nájemného zahrnovala i vedlejší poplatky). Ukazuje rovněž strukturu bytů podle sociálního postavení jejich obyvatel (samostatní a nájemci, úředníci a zřízcenci, dělníci a nádeníci). Nájemní byty tvořily v roce 1921 naprostou většinu bytového fondu v Praze (v průměru 87 % všech bytů). Nejvyšší podíl nájemných bytů vykazovaly části kompaktního města (Žižkov, Vršovice, Vyšehrad, Smíchov nebo Vinohrady – ve všech více než 90 %), na druhé straně nejnižší podíl nájemného bydlení se nalézal v katastrech na okrajích Prahy (např. Malešice, Střížkov) nebo tam, kde byl významný podíl služebních bytů (Bohnice, částečně také Hodkovičky). Výše nájemného tedy s určitými omezeními poměrně dobře ilustruje výdaje na bydlení v případě většiny domácností bydlících v Praze.

Další dvě mapy se věnují domácímu služebnictvu, jehož přítomnost je vztahována k počtu bytů v roce 1921 a k počtu obyvatel výdělečně činných pro rok 1930. V návaznosti na územní rozrůstání hlavního města a omezenou dostupnost dat bylo možné za rok 1921 tyto ukazatele znázornit pouze za

území 14 jádrových pražských katastrů a šest dalších územních jednotek zahraničních obce, které byly na základě zákona z roku 1920 k Praze připojeny; resp. za území městských částí v druhém sledovaném roce. Poslední mapa za rok 1921 znázorňuje podíl sklepních a suterénních bytů v bytovém fondu a rozmištnění obydlí, které primárně sloužily pro ubytování chudých. Mezi ty byly zařazeny noclehárny, útulny, chorobnice a chudobince. Rozmištnění a kapacitu podobných zařízení v roce 1930 popisuje Kvalita bytového fondu v Praze.

Cena bydlení je komplexním ukazatelem, který dokáže poukázat na oblasti s nízkým i vysokým sociálním statusem. Výše průměrného ročního nájemného byla v roce 1921 ovlivněna situací na trhu s bydlením, která se v období po první světové válce vyznačovala relativně přísnou regulací nájemného bydlení. Společenský dosah této regulace byl v Praze poměrně významný vzhledem k vysokému podílu nájemných bytů (téměř 90 % všech bytů). I přes tuto regulaci je však zřejmá vysoká diference na trhu s bydlením z hlediska ceny bydlení a samozřejmě i kvality bytového fondu. V průběhu 20. a 30. let navíc docházelo ke zvyšování nájemného (Matějů 1977). Socioekonomicky silné obyvatelstvo, které bylo schopné platit nejvyšší nájemné, bydlelo v atraktivních čtvrtích centra města a přilehlých rezidenčních čtvrtích (viz tabulka 4.1.1). Absolutně nejvyšší nájemné bylo placeno na Josefově a s určitým odstupem pak na Novém a Starém Městě. V těchto čtvrtích byly byty obývané především silnými sociálními skupinami samostatných a nájemců. Se snižujícím se průměrným ročním nájemným rostl mezi místními obyvateli podíl skupiny úředníků a zřízcenců a zejména pak dělníků a nádeníků. Nejnižší nájemné pak bylo placeno v okrajových částech města (jinonice, Střížkov).

Území	Průměrné roční nájemné	Podíl nájemných bytů	Podíl obyvatel bytu podle sociálního postavení		
			Samostatní a nájemci	Úředníci a zřízcenci	Dělníci a nádeníci
Josefov	1907 Kč	88 %	68 %	27 %	5 %
Nové Město	1231 Kč	86 %	57 %	24 %	19 %
Staré Město	1204 Kč	87 %	63 %	17 %	20 %
Vinohrady	1005 Kč	90 %	50 %	31 %	19 %
Bubeneč	872 Kč	85 %	36 %	37 %	27 %
Malešice	168 Kč	55 %	14 %	7 %	80 %
Motol	161 Kč	59 %	19 %	3 %	78 %
Záběhlice	158 Kč	60 %	24 %	5 %	71 %
Střížkov	148 Kč	58 %	14 %	0 %	86 %
Jinonice	140 Kč	58 %	21 %	4 %	75 %
Velká Praha	707 Kč	87 %	40 %	23 %	37 %

Tabulka 4.1.1: Katastry s nejvyšším a nejnižším průměrným ročním nájemným a struktura obyvatel bytů podle jejich sociálního postavení v Praze v roce 1921
Zdroj: Statistická komise hlavního města Prahy, 1923

Poznámka: * Katastry s nejnižším průměrným ročním nájemným mají vyšší podíl domácností bydlících ve vlastním domě, případně bytů služebních (Motol, Střížkov).

Přítomnost domácího služebnictva ukazuje na vyšší sociální status obyvatelstva (Moschelesová 1937). Na rozdíl od současnosti a zejména období socialismu byla přítomnost služebnictva v domácnostech v období první republiky u vyšší třídy relativně běžná. V roce 1921 byl ve 14 % bytů Velké Prahy přítomen alespoň jeden služebník. Prostorová diference domácího služebnictva byla přítom výrazně ovlivněna národnostní strukturou obyvatel jednotlivých pražských čtvrtí (viz Národnost v Praze). Zejména německé a židovské obyvatelstvo totiž vykazovalo obecně vyšší sociální a ekonomický status a zaměstnávalo více domácího služebnictva než obyvatelé československé národnosti (viz tabulka 4.1.2). Není proto překvapením, že vyšší podíl bytů s alespoň jedním služebníkem najdeme v centrálních částech města. Zdaleka nejvyšší podíl vykazovaly populace Josefov (téměř 60 %). Tato čtvrť byla totiž před první světovou válkou sanována a znovu vystavěna. Do nových moderních domů se nastěhovalo bohaté obyvatelstvo se silným zastoupením Němců a Židů (Moschelesová 1937). Vysoký podíl bytů se služebníkem byl také na Starém Městě, Novém Městě, Vinohradech nebo Karlíně (především německá menšina). Mapa z roku 1930 ukazuje počet domácích služebníků v poměru k obyvatelům v povolání činných. Prostorový vzorec je přítom obdobný jako v předešlé mapě. Zdaleka nejvyšší podíl vykazuje Praha V (Josefov), kde na 100 obyvatel v povolání činných připadá dokonce 35 domácích služebníků. Vysoký relativní počet služebníků je pak také v Praze I (Staré Město), Praze II (Nové Město), Praze XII (Vinohrady) a Praze XIX (zejména Bubeneč a Dejvice).

Čl. československá	Počet domácích služebníků	S jedním domácím služebníkem	Počet bytů		Celkem	Počet domácích služebníků na 100 bytů
			S dvěma a více domácími služebníky	Bez domácích služebníků		
22 106	11 %	1 %	88 %	156 009	14,2	
3 960	36 %	8 %	55 %	7 057	56,1	
954	55 %	7 %	38 %	1 375	69,4	
34	15 %	3 %	81 %	151	22,5	
531	20 %	4 %	76 %	1 805	29,4	
Velká Praha	27 585	12 %	2 %	166 397	16,6	

Tabulka 4.1.2: Domácí služebnictvo vzhledem k národnosti majitele bytu v Praze v roce 1921
Zdroj: Boháč, 1923

Jako protiklad k předešlému ukazateli sledujeme podíl nekválního bydlení, které slouží obyvatelům s nižším sociálním statusem: sklepní a suterénní byty a rovněž zařízení pro ubytování chudých obyvatel. Je nutné poznamenat, že podíl suterénních bytů byl (přirozeně) velmi nízký v případě čtvrtí, které tvořily rodinné domy, v nichž tento typ bytů nebyl obvyklý (Malešice, Jinonice). Je tedy zřejmé, že v těchto oblastech pozbyvá tento ukazatel

relevance a identifikovat bydlení nižších vrstev je možné pouze v případě čtvrtí s městským charakterem (s bytovými domy). Podíl sklepních a suterénních bytů byl naopak vysoký v případě katastrů, které se obecně vyznačovaly nižším sociálním statusem (Radlice, Veleslavín, Hlubočepy), ale také v poměrně atraktivních čtvrtích, jež byly dobrými adresami (zejména těch, které vykazovaly vyšší podíl úřednických bytů). Byty nižší kategorie totiž v těchto lokalitách představovaly jediný dostupný segment bydlení pro dělníky (Hradčany, Vinohrady, Vršovice, Smíchov).

Literatura:
BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. SÚS, Bursík a Kohout, Praha.
MATĚJŮ, P. (1977): Sociologické aspekty vývoje bydlení v Praze. Sociologický časopis, 13, č. 1, s. 39–58.
MATĚJŮ, P. (1980): Vývoj sociálně prostorové struktury Prahy v letech 1930–1970 ve světle faktorové analýzy. Sociologický časopis, 16, č. 6, s. 572–592.
MOSCHELESOVÁ, J. (1937): The demographic, social, and economic regions of Greater Prague. A Contribution to Urban Geography. Geographical Review, 27, č. 3, s. 414–429.

Zdroje dat:
Statistická komise hlavního města Prahy (1923): Soupis bytů v Praze podle stavu z 15. února 1921. Hlavní město Praha, Praha.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

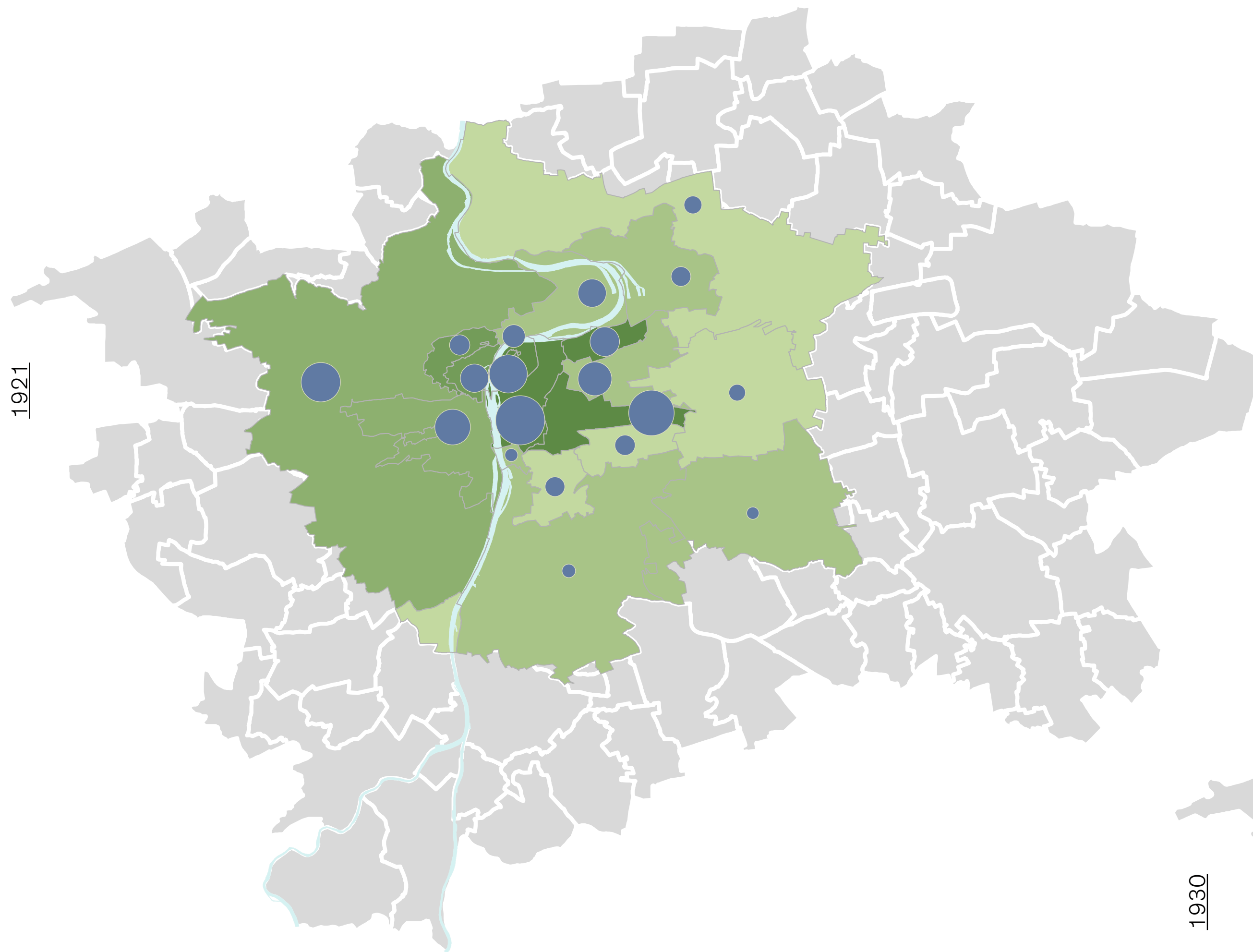
Mapové zdroje:
BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. Státní úřad statistický, Praha.
Statistická komise hlavního města Prahy (1923): Soupis bytů v Praze podle stavu z 15. února 1921. Hlavní město Praha, Praha.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

SOCIÁLNÍ STATUS OBYVATEL MEZIVÁLEČNÉ PRAHY

SOCIAL STATUS OF INHABITANTS OF INTERWAR PRAGUE

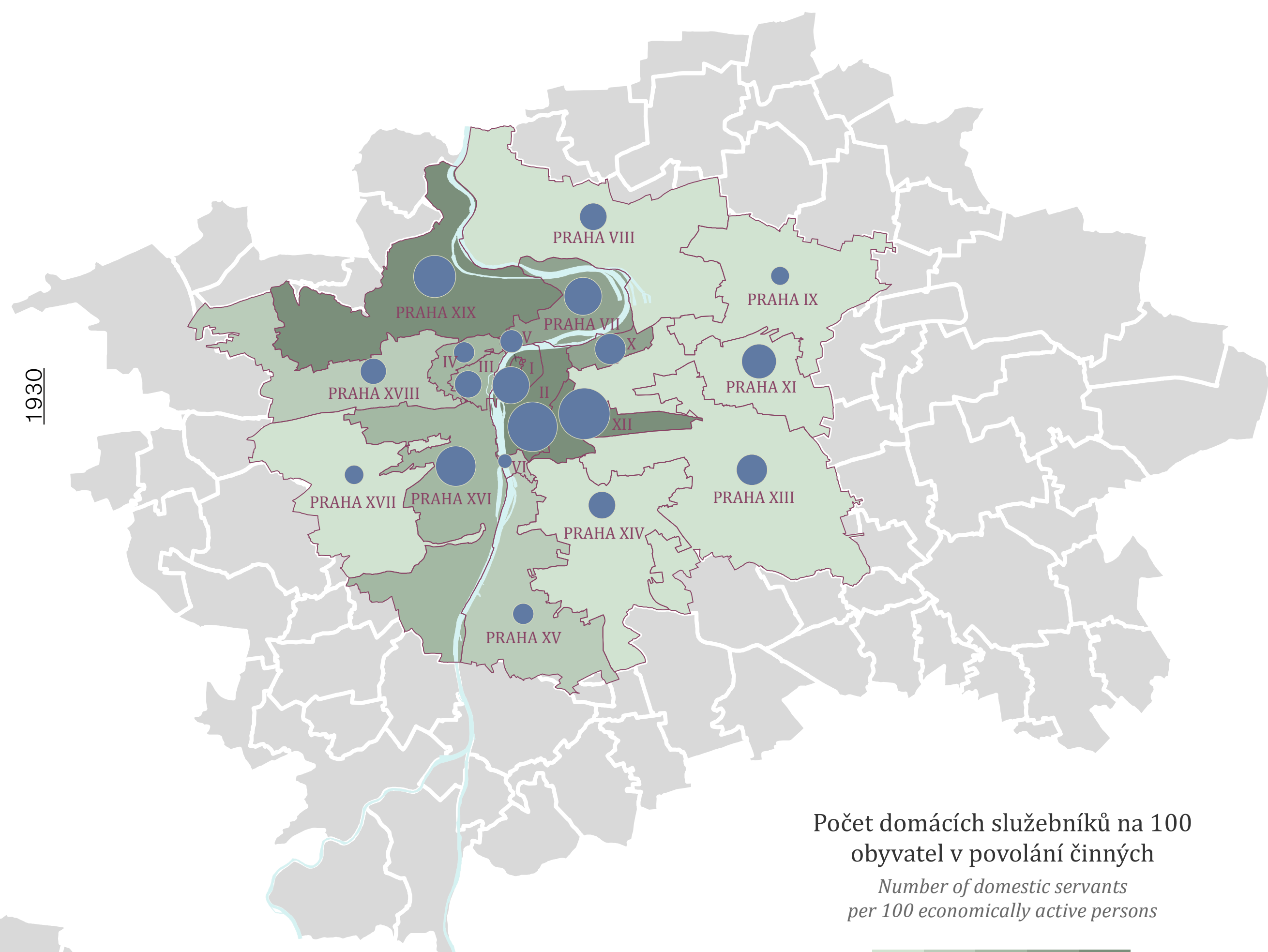
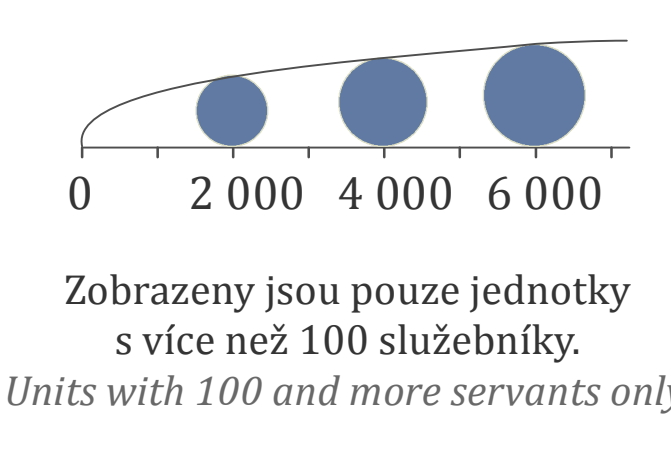
SLUŽEBNICTVO V PRAZE

DOMESTIC SERVANTS IN PRAGUE

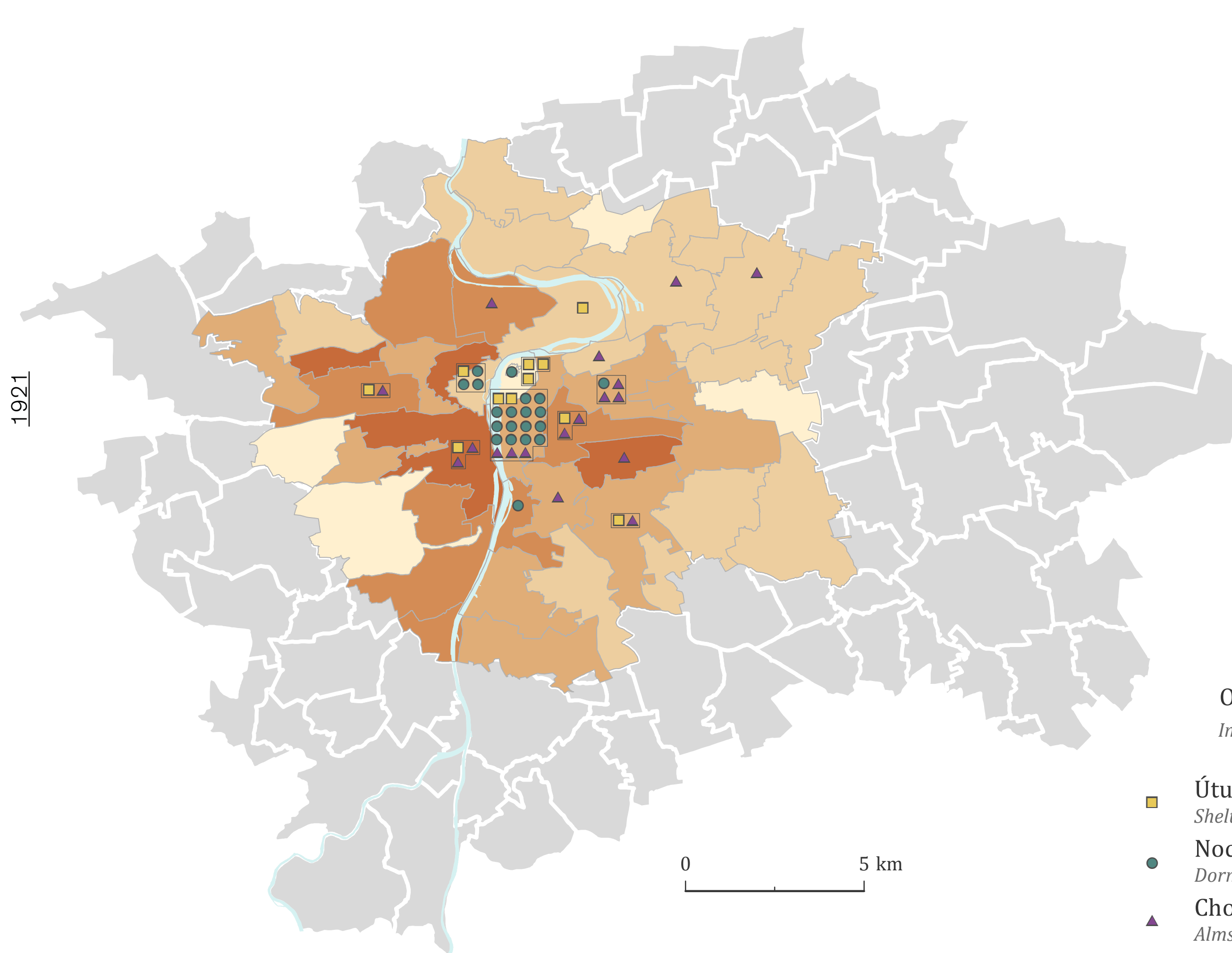
Počet domácích služebníků

Number of domestic servants

BYDLENÍ CHUDÝCH

HOUSING OF THE POOR

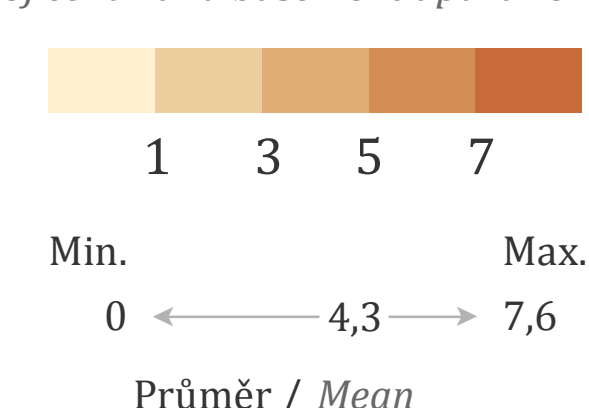

Obydlené ústavy

Inhabited institutions

Podíl sklepních a suterénních bytů (v %)

Share of cellar and basement apartments (in %)

The interwar period in Prague was marked by very dynamic housing construction and population growth; in the 1920s, the population of Prague grew by almost 200,000 people. As a result of this dynamic development, the socio-economic differentiation was increasing, having an impact on spatial differentiation as well (Matějů 1980). The purpose of this map is to describe the differences in social status in Greater Prague in this period. To show the polarization of the urban environment, we were trying to identify those parts of the city inhabited by people with a high or, by contrast, low social status. We are using indicators that describe suitably the character of the social differentiation of Prague in that period. In the main map, we show the prices of rental housing in 1921. The areas with a higher social status are characterized by the presence of domestic servants in 1921 and 1930 (as also described by Moschelesová 1937). On the contrary, higher concentration of people with a low social status is illustrated on the presence of unattractive cellar and basement dwellings and certain institutions used as housing for the poor (in 1921). In the socialist period, most of the indicators used were no longer relevant; however, the map is loosely linked to posters Level of education in Prague and Structure of employment in Prague, which describe the educational structure of the Prague population in the socialist period and nowadays.

The thematic map is based on three data sources. It uses census data from 1921 and 1930 (the former was adopted from a study by Boháč [1923]), and also data coming from the Prague housing census in 1921. The main map shows the average annual rent in 1921 in the cadastral territories of Prague (ancillary fees were included in the amount of rent). It also displays the structure of dwellings by social status of their inhabitants (self-employed and tenants, officials and clerks, workers and apprentices). In 1921, rental dwellings accounted for a vast majority of the Prague housing stock (87% of all dwellings on average). The greatest share of rental housing stock was in parts of the compact city (Žižkov, Vršovice, Vyšehrad, Smíchov or Vinohrady – more than 90% in all these neighbourhoods). On the contrary, the lowest share of rental flats could be found in cadastral territories on the outskirts of Prague (e.g. Malešice, Střížkov) or in neighbourhoods with a high number of official apartments (Bohnice, partially also Hodkovičky). Despite certain limitations, the amount

of rent illustrates the housing costs of most Prague households quite accurately.

The other two maps deal with domestic servants, whose number is extrapolated to the number of dwellings in 1921 and to the number of economically active individuals in 1930. Due to the growth of the capital city area and limited availability of data, it was only possible to show the data for the area of 14 core Prague cadastral territories and six other territorial areas whose were comprised of municipalities that became part of Prague on the basis of a 1920 law in 1921, and for the area of the existing city districts in 1930. The last 1921 map shows the share of cellar and basement dwellings in the housing stock and the distribution of institutions primarily used as housing for the poor. Among these were dormitories, shelters, almshouses and poorhouses. The distribution and capacity of such institutions in 1930 is described by poster Quality of the housing stock in Prague.

The price of housing is a comprehensive indicator, which can identify areas with both low and high social status. In 1921, the average annual rent was affected by the situation on the housing market as the rental housing was relatively strictly regulated after the First World War. The impact of this regulation in Prague was quite significant considering the high share of rental dwellings (almost 90% of all dwellings). Despite this regulation, the housing market was highly differentiated in terms of prices of housing and quality of the housing stock, indeed. Moreover, in the 1920s and 1930s the rents were growing (Matějů 1977). Socio-economically strong individuals who could afford to pay the highest rent lived in attractive neighbourhoods of the city centre and adjacent residential neighbourhoods (see Table 4.1.1). The very highest rent were paid in Josefov, followed by slightly lower rents in Nové Město and Staré Město. The dwellings in these neighbourhoods were mainly inhabited by members of high social classes – self-employed and tenants. The lower the average annual rent was, the higher the share of officials and clerks, and mainly also workers and apprentices was observed. The lowest rent was on the outskirts of Prague (Jinonice, Střížkov).

The presence of domestic servants is an indicator of a higher social status of the population (Moschelesová 1937). As opposed to the present situation and mainly the situation in the socialist

Area	Average annual rent	Share of rental flats	Share of flats' inhabitants by social status			
			Self-employed and tenants	Officials and clerks	Workers and apprentices	
Highest rent	Josefov CZK 1,907	88%	68%	27%	5%	
	Nové Město CZK 1,231	86%	57%	24%	19%	
	Staré Město CZK 1,204	87%	63%	17%	20%	
	Vinohrady CZK 1,005	90%	50%	31%	19%	
Lowest rent*	Bubeneč CZK 872	85%	36%	37%	27%	
	Malešice CZK 168	55%	14%	7%	80%	
	Motol CZK 161	59%	19%	3%	78%	
	Záběhlice CZK 158	60%	24%	5%	71%	
	Střížkov CZK 148	58%	14%	0%	86%	
	Jinonice CZK 140	58%	21%	4%	75%	
Greater Prague	CZK 707	87%	40%	23%	37%	

Table 4.1.1: Cadastral territories with the highest and lowest average yearly rent and structure of inhabitants of dwellings by social status in Prague in 1921

Source: Soupis bytů v Praze, 1921

Note: * In cadastral territories with the lowest average annual rent, there was a greater share of households living in own houses, or official apartments (Motol, Střížkov).

period, in the period of the First Czechoslovak Republic, domestic servants were quite commonly present in the households of higher classes. In 1921, at least one domestic servant was present in 14% of Greater Prague flats. The spatial differentiation of domestic servants significantly depended on the national structure of the population of individual Prague neighbourhoods (see Ethnicity in Prague). In fact, the social and economic status of the German and Jewish populations was generally higher, and members of these ethnic groups employed more domestic servants than those of Czechoslovak nationality (see Table 4.1.2 in the Czech version). It is therefore not surprising that a higher share of dwellings with at least one domestic servant could be found in the central parts of the city. The by far greatest share of such flats was in Josefov (almost 60%), the population size of which was rather small. The reason for this was that before the First World War, this neighbourhood was renewed and reconstructed and rich population with a high share of Germans and Jews moved into the new, modern houses (Moschelesová 1937). Many households with domestic servants also lived in Staré Město, Nové Město, Vinohrady or Karlín (mainly the German minority). The 1930 map shows the number of domestic servants compared to the number of individuals having a gainful occupation. The spatial pattern is similar to the one in the preceding map. The by far greatest number was present in Prague V (Josefov), where the proportion

was 100 individuals having a gainful occupation to 35 domestic servants. A high relative number of servants could also be found in Prague I (Staré Město), Prague II (Nové Město), Prague XII (Vinohrady) and Prague XIX (mainly Bubeneč and Dejvice).

In contrast to the above indicator, we also show the share of poor-quality housing used by population with a lower social status: cellar and basement dwellings and institutions used as housing for the poor. It is important to note that the share of basement dwellings was (naturally) very low in neighbourhoods made up of single-family houses, where this type of dwellings was not common (Malešice, Jinonice). It is obvious that for these areas, this indicator is not relevant and it is only possible to identify the housing of lower classes in urban neighbourhoods (with blocks of flats). By contrast, the share of cellar and basement dwellings was high in cadastral territories with generally lower social status (Radlice, Veleslavín, Hlubočepy), but also in some relatively attractive neighbourhoods in more prestigious locations (mainly those with a higher share of officials); it was because in these areas, lower quality dwellings were the only affordable housing segment for workers (Hradčany, Vinohrady, Vršovice, Smíchov).

References:

- BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. SÚS, Bursík a Kohout, Praha.
- MATEJŮ, P. (1977): Sociologické aspekty vývoje bydlení v Praze. Sociologický časopis, 13, n. 1, pp. 39–58.
- MATEJŮ, P. (1980): Vývoj sociálně prostorové struktury Prahy v letech 1930–1970 ve světle faktorové analýzy. Sociologický časopis, 16, n. 6, pp. 572–592.
- MOSCHELESOVÁ, J. (1937): The demographic, social, and economic regions of Greater Prague. A Contribution to Urban Geography. Geographical Review, 27, n. 3, pp. 414–429.

Data sources:

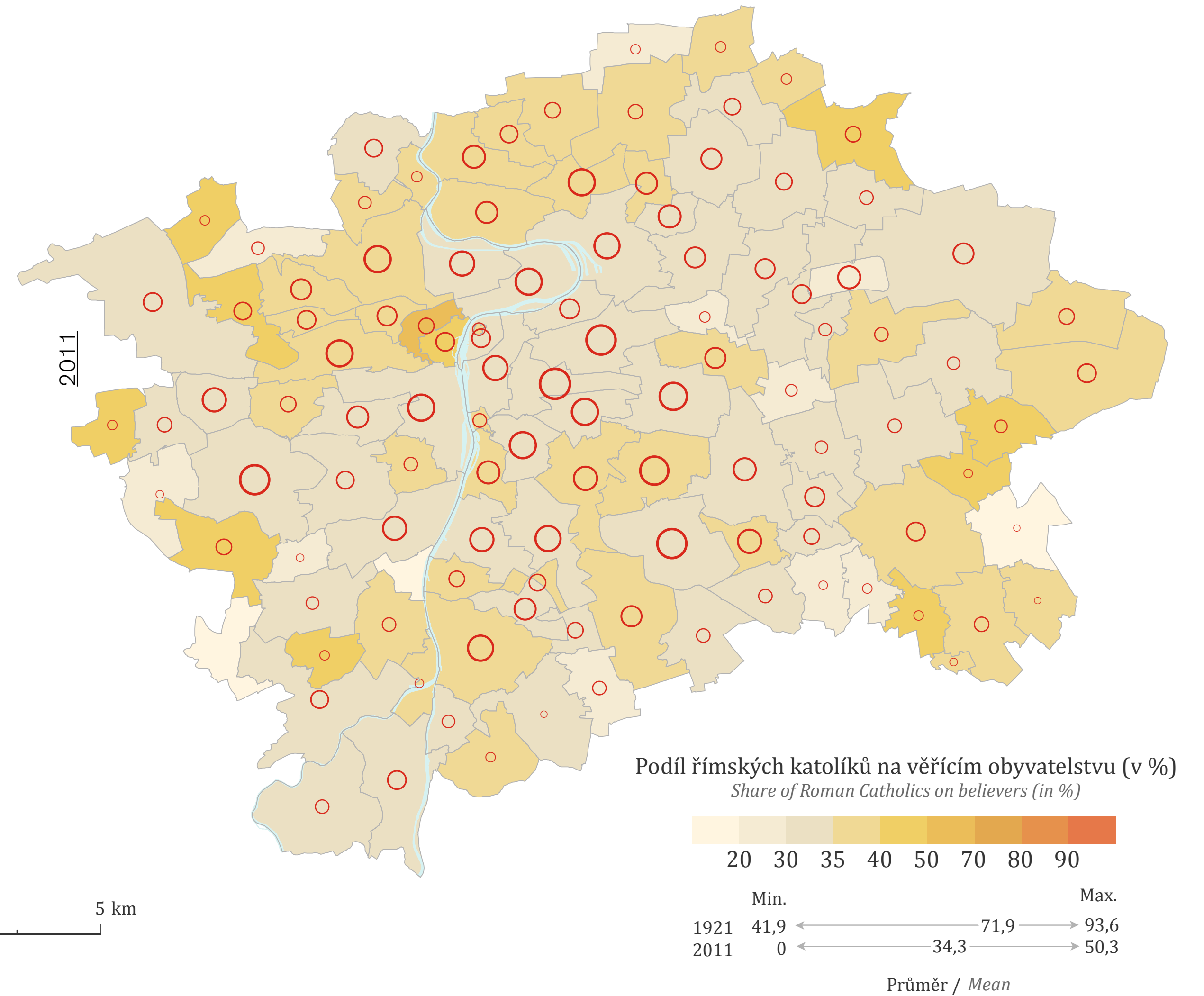
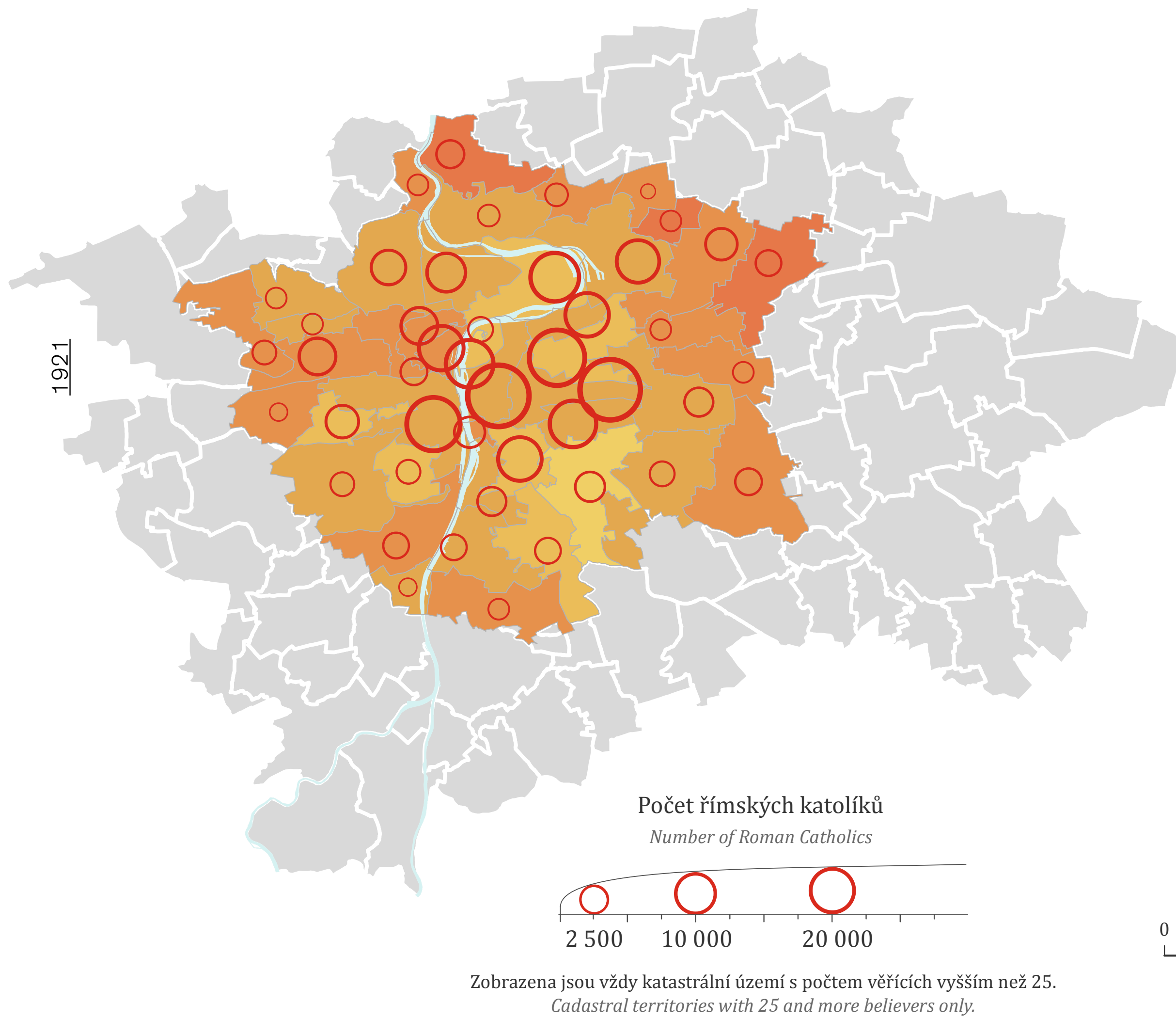
- Statistická komise Hlavního města Prahy (1923): Soupis bytů v Praze podle stavu z 15. února 1921. Hlavní město Praha, Praha.
- SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

Map data sources:

- BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. Státní úřad statistický, Praha.
- Statistická komise Hlavního města Prahy (1923): Soupis bytů v Praze podle stavu z 15. února 1921. Hlavní město Praha, Praha.
- SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

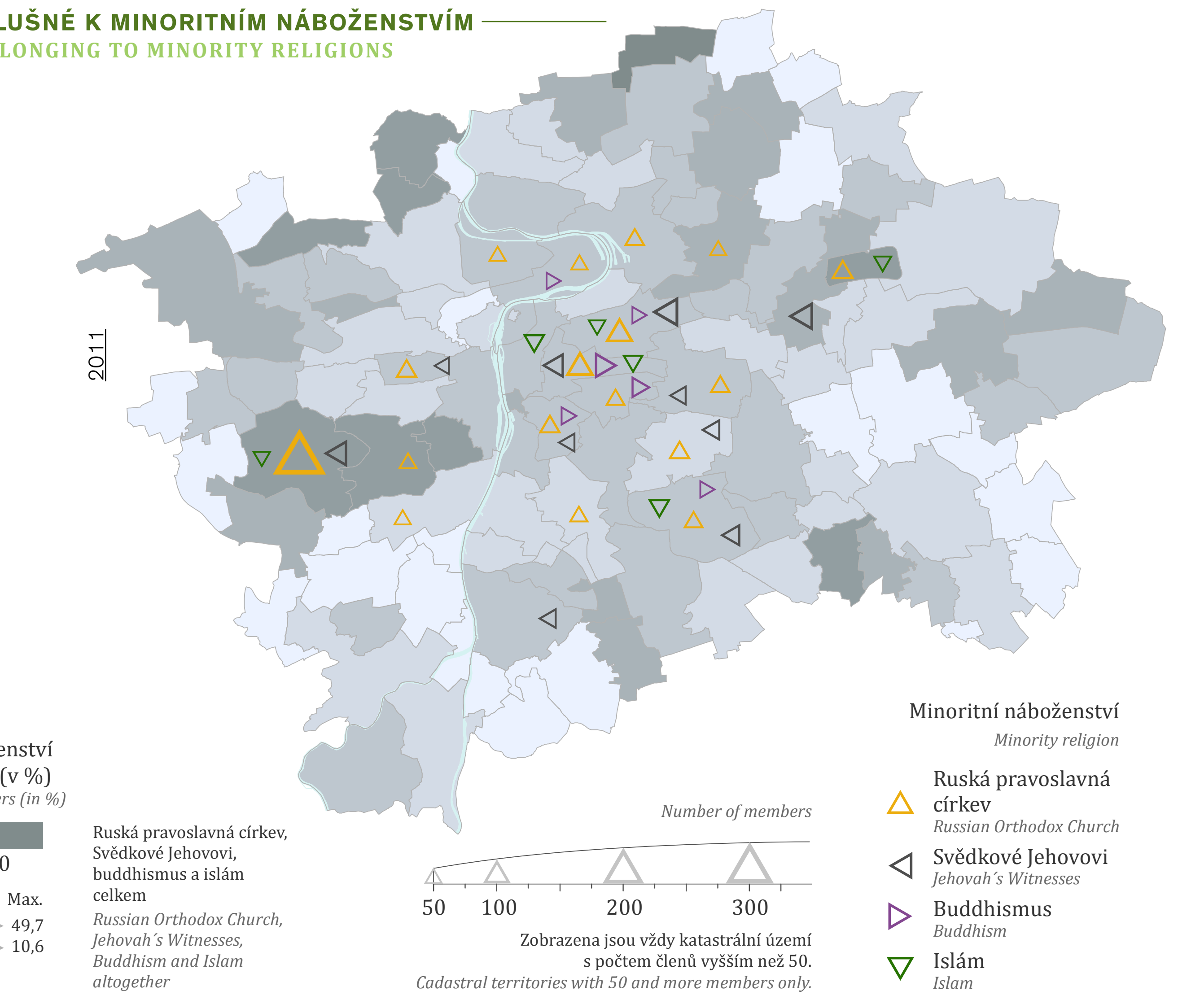
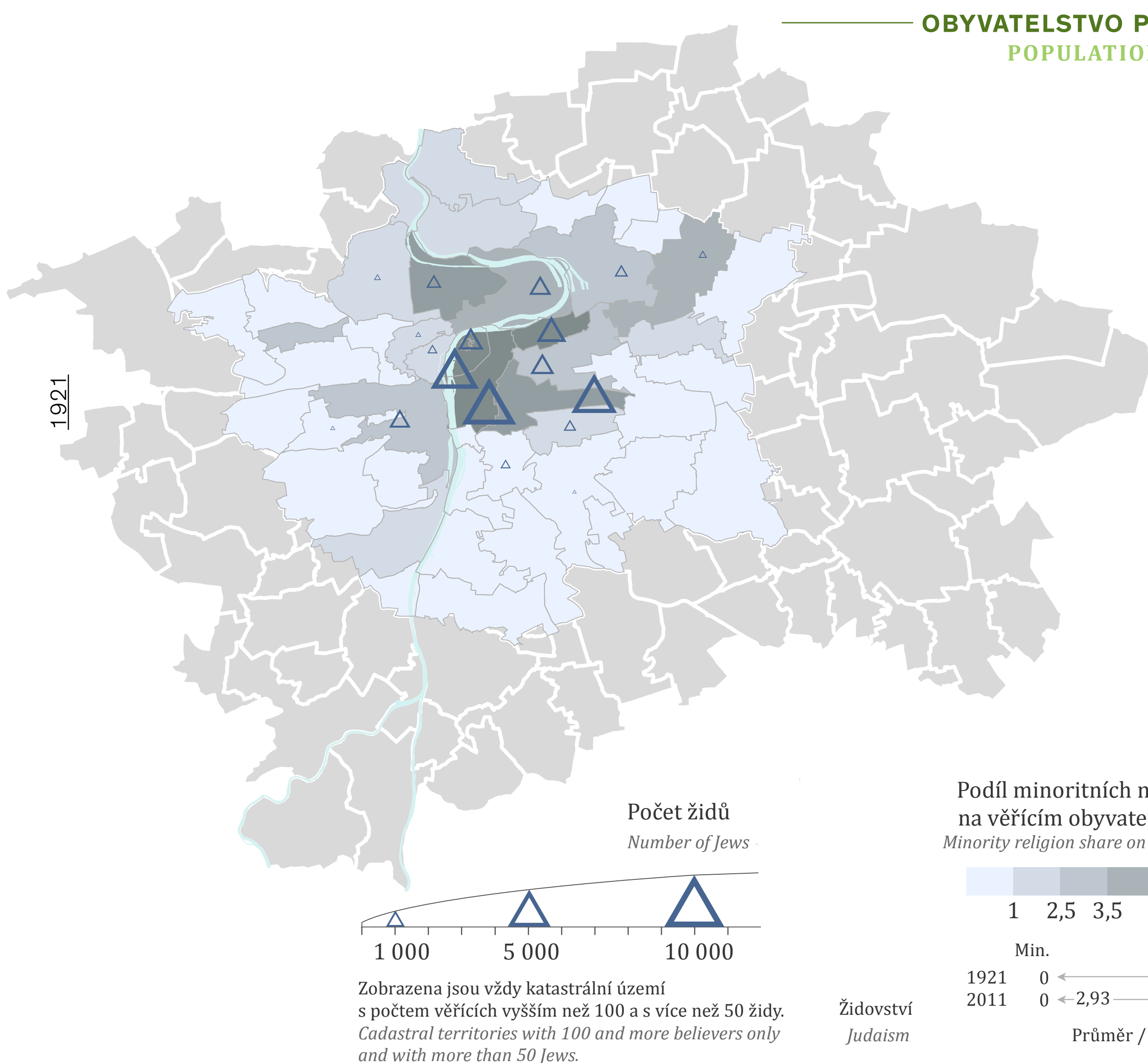
OBVYATELSTVO PŘÍSLUŠNÉ K DOMINANTNÍMU NÁBOŽENSTVÍ

POPULATION BELONGING TO DOMINANT RELIGION

OBVYATELSTVO PŘÍSLUŠNÉ K MINORITNÍM NÁBOŽENSTVÍM

POPULATION BELONGING TO MINORITY RELIGIONS

Religiózní krajina Česka prošla od počátku 20. století zásadními změnami, v jejichž popředí stálo na počátku 20. století, ale i dříve, hlavní město Praha (Boháč 1923). Předpokládáme, že i dnes Praha představuje místo, kde lze změnu náboženských poměrů pozorovat nejdříve a s vysokou intenzitou. Cílem specializované mapy je proto zhodnotit vývoj náboženské struktury hlavního města ve 20. století a zaměřit se i na trendy, ke kterým v Praze dochází v současnosti. Změny náboženské struktury, které v Praze nastaly v průběhu posledního století, se významně dotkly dominantních i okrajových náboženství. Mapa proto hodnotí zvlášť vývoj dlouhodobě nejvýznamnějšího náboženského vyznání v Praze (příslušnost k římskokatolické církvi) a vývoj minoritních náboženských vyznání, jež jsou specifická pro různá období. Seznamuje rovněž s celkovou vnitřní náboženskou diferenciací Prahy v současnosti.

Specializovaná mapa vychází z aktuálních i historických pramenů, zejména ze sčítání lidu z let 1921 a 2011. Doplnkové byly využity údaje z Boháčovy (1923) publikace založené rovněž na výsledcích cenzu. Kniha je jediným dochovaným zdrojem podrobnějších informací o náboženské struktuře meziválečné Prahy. Analýza vývoje náboženské struktury v Praze založená na datech ze sčítání lidu je však komplikována několika skutečnostmi. Rozrůstání hlavního města v průběhu 20. století a změny hranic některých územních jednotek znesnadňují hodnocení území celého města pomocí jediného vývojového ukazatele. Srovnání dat z jednotlivých sčítání je rovněž limitováno metodikou a územním detailem zjišťování údajů o náboženství. Výsledky některých sčítání byly v případě vybraných církví publikovány souhrnně za více církví dohromady (např. náboženské vyznání evangelické 1921–1930). Od roku 2001 je nově otázka na náboženské vyznání dobrovolná, umožňuje tak ponechat ji nezdopovězenou, čehož využívá rostoucí podíl Pražanů (viz obrázek 5.1.1). Z tohoto důvodu, jsou-li v mapě využity výsledky sčítání 2011, jsou vztahy k té části obyvatelstva, která náboženskou víru uvedla. Problematické jsou rovněž výsledky socialistických sčítání. Údaje o náboženské struktuře Prahy z roku 1950 nejsou dostupné ve větším detailu než za Prahu celkem, v letech 1961–1980 nebylo náboženské vyznání obyvatelstva zjišťováno vůbec. Na závěr je na místě zdůraznit rozdíl mezi subjektivní deklarací náboženské víry zjišťovanou v cenzu od religiozity realizované, založené na

účasti na životě náboženské obce (Heřmanová 2009). Při srovnání dat SLDB s dalšími datovými zdroji vypovídajícími o religiozitě obyvatelstva (European Values Survey, sčítání účastníků bohoslužeb pořádané Českou biskupskou konferencí) byla zjištěna nižší míra realizované religiozity obyvatelstva v Česku než deklarované v SLDB, z hlediska regionální diferenciaci však různé datové zdroje vykazují shodu (Hůle 2005).

Dlouhodobým trendem patrným na území celého Česka je snižování podílu věřících na obyvatelstvu (Havlíček 2009) a ani Praha není výjimkou (viz obrázek 5.1.1). Zatímco v první polovině 20. století se – patrně díky urbanizačnímu procesu – podíl věřících obyvatel v Praze mírně zvyšoval, v následujícím období došlo k jeho dramatickému poklesu. Ze skupiny věřícího obyvatelstva, která dříve představovala téměř 90 % pražské populace, se v posledních letech stala menšina (stejný trend pro Česko popisuje Havlíček [2008]). Spolu se snižujícím se podílem věřících Pražanů lze pozorovat také pokles počtu věřících největších českých církví.

Snižil se například počet obyvatel hlásících se k římskokatolické víře, která v roce 2011 představovala 88 % všech katolíků v Praze. I přes významný pokles počtu věřících má však dnes římskokatolická církev v Praze nejpočetnější členskou základnu (206 tisíc osob v roce 2001 a 80 tisíc v roce 2011 oproti 497 tisícům věřících v roce 1930) ze všech registrovaných církví, které v Praze v současnosti působí. Jejich věřící tak tvoří zhruba třetinu všech věřících v Praze. Mezi lety 1921 a 2011 se změnilo také rozložení věřících římskokatolické církve v Praze: zatímco v meziválečném období žilo zdaleka nejvíce římských katolíků v centrálních částech města, v současnosti jsou jejich počty v jednotlivých čtvrtích Prahy poměrně rovnoměrné.

Specifickým rysem Prahy ve srovnání se zbytkem Česka je výrazná koncentrace náboženských menšin. V meziválečném období byli významnou náboženskou menšinou židé, kteří představovali kolem 5 % věřících v Praze. Židé byli velmi výrazně prostorově koncentrováni do centra Prahy a přilehlých čtvrtí, a to hned z několika důvodů. Jednak jim bylo v minulosti povoleno bydlet pouze ve vyhraněných částech města (zejména v Josefově), jednak vzhledem k výhodnosti centra a vnitřního města pro obchod, který byl často jejich ekonomickou aktivitou,

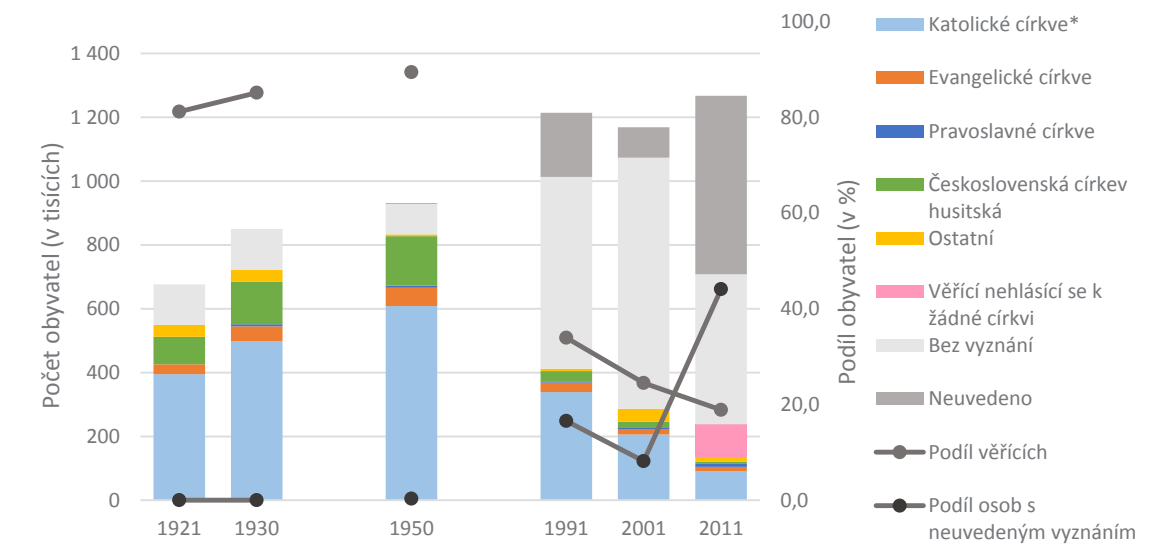
a také díky vyššímu socioekonomickému statusu, který židům umožňoval bydlet v zámožnějších čtvrtích Prahy (Boháč 1923). Vlivem událostí druhé světové války a nástupu komunismu se však počet příslušníků židovské menšiny snížil na méně než desetinu počtu z roku 1930 (35,4 tisíc v roce 1930 vs. 3 433 osob v roce 1950). Nové náboženské menšiny se v Praze začaly objevovat v postsocialistickém období, a to částečně v souvislosti s obecným růstem zájmu o menší církve v české společnosti (Havlíček 2005). Příznivce získávají například náboženské hnutí Svědkové Jehovovi nebo buddhistické náboženské směry. K růstu významu některých nových církví však značnou měrou přispívají rovněž přistěhovalí cizinci. Právě v katastrálních územích s větším podílem cizích státních příslušníků byl zjištěn i nejvyšší podíl příslušníků náboženských menšin, které v Praze nabývají na významu. Příkladem mohou být Stodůlky, kde dnes žije početná ruská menšina hlásící se k nově registrované Ruské pravoslavné církvi. Nově se v Praze objevuje také menšina osob deklarujících muslimskou náboženskou víru (1,2 tisíc osob), z nichž kolem 70 % představují občané cizích států.

věřících mezi lety 1991 a 2001. Současně se jedná o území s nejvyšší náboženskou heterogenitou obyvatelstva (spolu s centrálními katastry), tedy místa, kde se setkávají stoupenci všech sledovaných náboženských směrů (viz tabulka 5.1.1 v anglické části textu). Naopak nejnižší religiozitu a nízký pokles podílu věřících v letech 1991–2001 vykazují čtvrtě tvořené velkými sídlištními celky (Bohnice, Letňany, Černý Most, Chodov, Stodůlky aj.). Nejnižší míra náboženské heterogenity obyvatelstva byla zjištěna v okrajových částech Prahy, jež si dosud zachovávají venkovský charakter.

Literatura:
BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. SÚS, Bursík a Kohout, Praha.
HAVLÍČEK, T. (2005): Czechia. Secularisation of the religious landscape. In: Knippenberg, H. ed.: The changing religious landscape of Europe. Het Spinhuis, Amsterdam, s. 189–200.
HAVLÍČEK, T. (2008): Věřící jako menšina v Česku. Geografické rozhledy, 17, č. 4, s. 5–19.
HEŘMANOVÁ, E. (2009): Náboženství a religiozita. Heřmanová, E., Chromý, P., Marada, M., Kučerová, S., Kučera, Z. (2009): Kulturní regiony a geografie kultury. Kulturní realita a kultura v regionech Česka. ASPI, Praha, s. 43–53.
HŮLE, D. (2005): Víra deklarovaná a realizovaná. Demografie.info (Analýza). Dostupné online: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanek&artid=161> (staženo 6. 10. 2014).
KUCEROVÁ, S. (2009): Národnost, etnikum a národnostní složení. In: Heřmanová, E., Chromý, P., Marada, M., Kučerová, S., Kučera, Z. (2009): Kulturní regiony a geografie kultury. Kulturní realita a kultura v regionech Česka. ASPI, Praha, s. 76–81.

Zdroje dat:
ČSÚ (1991): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
SÚS (1924): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 15. února 1921. Státní úřad statistický, Praha.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.
SÚS (1958): Sčítání lidu v Republice československé ke dni 1. března 1950. Státní úřad statistický, Praha.

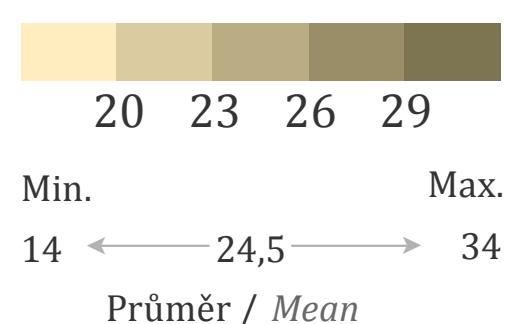
Mapové zdroje:
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Praha, Státní úřad statistický.
SÚS (1958): Sčítání lidu v Republice československé ke dni 1. března 1950. Praha, Státní úřad statistický.

Ke změnám v náboženské struktuře Prahy došlo také během postsocialistického období. Nejvyšší míru religiozity dnes vykazují území ve vnitřním městě a na severozápadě Prahy, kde se nacházejí lokality považované za dobré adresy (Dejvice, Střešovice), a to navzdory tomu, že právě zde se nejvíce projevil pokles podílu

NÁBOŽENSKÁ VÍRA OBYVATELSTVA PRAHY RELIGIOUS BELIEF OF PRAGUE POPULATION

Podíl věřících na obyvatelstvu (v %)
Believers share on population (in %)

Věřící podle příslušnosti k církvím
Believers by Church

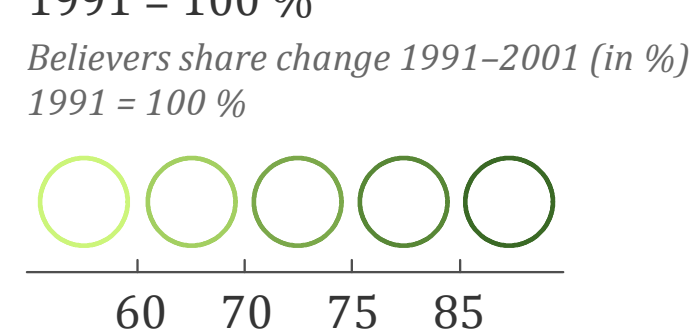
Církev s podílem vyšším než 3 % na celkovém počtu věřících:
Churches with a share over 3 % on total believers:

- Římskokatolická církev
Roman Catholic Church
- Církev československá husitská
Czechoslovak Hussite Church
- Českobratrská církev evangelická
Evangelical Church of Czech Brethren
- Pravoslavná církev v českých zemích
Orthodox Church of the Czech Lands
- Svědkové Jehovovi
Jehovah's Witnesses
- Ostatní
Others

V tom církve s podílem nižším než 3 % na celkovém počtu věřících:
In that churches with a share over 3 % on total believers:

- Církev československá husitská
Czechoslovak Hussite Church
- Českobratrská církev evangelická
Evangelical Church of Czech Brethren
- Pravoslavná církev v českých zemích
Orthodox Church of the Czech Lands
- Svědkové Jehovovi
Jehovah's Witnesses
- Adventisté sedmého dne
Seventh-day Adventist Church
- Starokatolická církev
Old Catholic Church in the Czech Republic
- Slezská církev evangelická augsburského vyznání
Silesian Evangelical Church of the Augsburg Confession
- Ostatní a nepřesné
Others and undefined

Změna podílu věřících 1991–2001 (v %)
Believers share change 1991–2001 (in %)

The Czech religious landscape has undergone some major changes since the beginning of the 20th century, pioneered from the beginning of the 20th century, and even earlier, by the capital, Prague (Boháč 1923). We assume that even today changes in the religious pattern appear at first, and with high intensity, in Prague. The purpose of this map sheet is to assess the evolution of the capital's religious structure in the 20th century and focus on trends affecting Prague today. The changes in religious structure that Prague has experienced during the last century have had a major impact on both dominant and marginal religions. Therefore, the map shows the evolution of the number of adherents of the Roman-Catholic Church, over the long term the most important religion in Prague, as well as the evolution of minority religions manifesting specific changes over time. The map also presents Prague's current inner religious differentiation.

The map sheet draws on current and historical sources, mainly on the 1921 and 2011 census results. Additional data come from Boháč's publication (1923) which also uses census results. This book is the only remaining source containing detailed information on Prague's religious structure between wars. The analysis of Prague's religious structure and its evolution using census results is complex due to several reasons. The capital's growth during the course of the 20th century and the changes in some administrative units' borders make using a single indicator to assess the evolution on the territory of the whole city quite difficult. The comparison of data on religion from different censuses is hampered by changing methods and their territorial focus. Some census results on selected religious beliefs were published as summary data on several religions (f.e. Evangelical religion in 1921–1930). The census question on religious belief has been optional since 2001, therefore it can be left unanswered, a choice made by an increasing number of Prague's inhabitants (see Figure 5.1.1 in the Czech version). This means that all 2011 census results shown on the map refer to those inhabitants who stated their religious beliefs. Results from socialistic censuses also present some issues. The 1950 census data on religious structure are only available for Prague in total, in the years 1961–1980 the question on religious belief was omitted altogether. To conclude, it is important to stress the difference between a subjective indication of religious beliefs as an answer to a census question and realized religiosity, i.e. participation in the life of the religious community (Heřmanová 2009). A comparison of the SLDB data and other data sources on

people's religiosity (European Values Survey, censuses of church-service goers organised by the Czech Bishops' Conference) reveals that the rate of realized religiosity among Czech inhabitants is lower than the rate of indicated religiosity recorded in the census. Nevertheless, as far as regional differentiation is concerned, various sources provide corresponding patterns (Hůle 2005).

The long-term trend manifesting itself on the whole territory of Czechia is a decreasing share of religious believers on total population (Havlíček 2009), with Prague being no exception (see Figure 5.1.1 in the Czech version). While the share of religious population slightly increased during the first half of the 20th century, most likely thanks to urbanization, it plummeted in the following period. Religious believers, who used to represent 90% of Prague's population, have become a minority (Havlíček [2008] notes the same trend for the whole country). As the proportion of Prague's believers decreased, so fell the number of followers of the largest Churches in Czechia. The number of Roman Catholics, who in 2011 represented 88% of all Catholics in Prague, decreased for instance. Despite a major decline in the number of followers, Roman Catholic Church currently has the highest number of adherents (206,000 persons in 2001 and 80,000 persons in 2011 compared to 497,000 followers in 1930) from all registered Churches present in Prague. Therefore, its followers represent approximately a third of all believers in Prague. The distribution of Roman Catholics in Prague also changed between 1921 and 2011: during the interwar period most of the Roman Catholics lived in central parts of the city, today they are spread quite evenly across Prague's districts.

A specific feature of Prague, in comparison with the rest of the country, is a considerable concentration of religious minorities. Representing around 5% of Prague's religious inhabitants, Jews were an important minority during the interwar period. They were mainly living in the centre of Prague and its neighbourhoods, for several reasons. First of all, they were previously allowed to live only in designated parts of the city (mainly in the Josefov neighbourhood). Moreover, the centre and the inner city were business-friendly, with business often being their main economic activity, and they also had a higher socio-economic standing which allowed them to live in Prague's wealthy neighbourhoods (Boháč 1923). Because of the Second World War and the advent of communism, the number of the members of the Jewish minority

dropped to less than a tenth of 1930 numbers (35,400 in 1930 vs 3,433 in 1950). The post-socialist era saw the arrival of new religious minorities to Prague in the context of rising interest in smaller Churches in the society (Havlíček 2005). The religious movement of Jehovah's Witnesses or Buddhism gained new followers for instance. The importance of some new Churches was also considerably boosted by incoming immigrants. Cadastral territories with the highest proportion of foreign nationals show the highest numbers of adherents to religious minorities gaining in importance in Prague. The neighbourhood of Stodůlky, for instance, has a large Russian minority affiliated with the newly registered Russian Orthodox Church. Also gaining ground in Prague is a new minority group of people declaring being Muslim (1,201 individuals), 70% of them are foreign nationals.

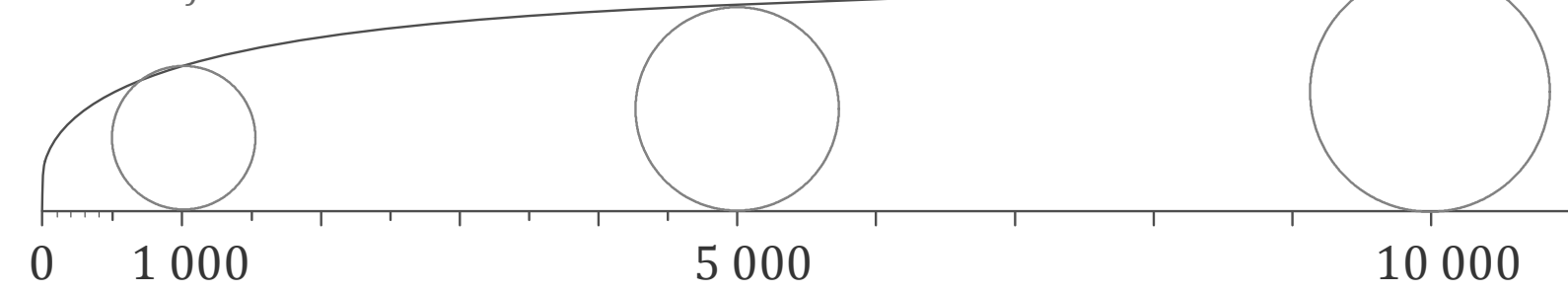
The post-socialist era saw changes in Prague's religious structure, too. The highest religiosity rate today is recorded in the inner city and in north-western Prague where "good address" neighbourhoods are located (Dejvice, Sřešovice), despite the fact that these locations experienced the most pronounced drop in the number of religious believers between 1991 and 2001. At the same time, these locations, as well as inner city cadastral territories, show the highest religious heterogeneity of its inhabitants, i.e. these neighbourhoods represent a mix of followers of different religions (see Table 5.1.1).

High heterogeneity	Low heterogeneity	
Smíchov	Hostavice	0.83
Bubeneč	Lochkov	0.82
Lysolaje	Háje u Uhřetína	0.81
Vinohrady	Holyně	0.80
Dejvice	Miškovice	0.74
Malá Strana	Přední Kopanina	0.74
Nové Město	Malá Chuchle	0.68
Sřešovice	Nedvězí u Řičan	0.68
Vyšehrad	Zadní Kopanina	0.56
Staré Město	Cholupice	0.55

Table 5.1.1: Prague's cadastral territories by religious heterogeneity in 2011
Source: ČSÚ, 2011

Note: Religious heterogeneity was calculated using the entropy index which allows to qualify the spatial distribution of any number of groups in a given area using the following formula: $h = -\sum p_i \ln(p_i)$, where p_i is the proportion of followers of the i -th religion in the area i . The value of the index is maximized when a maximum number of religious groups with an even number of followers is present in the area. To calculate the index of religious heterogeneity for Prague's cadastral territories, followers of different Churches were divided into seven groups: 1. people with no religious belief; 2. religious believers with no Church or religious

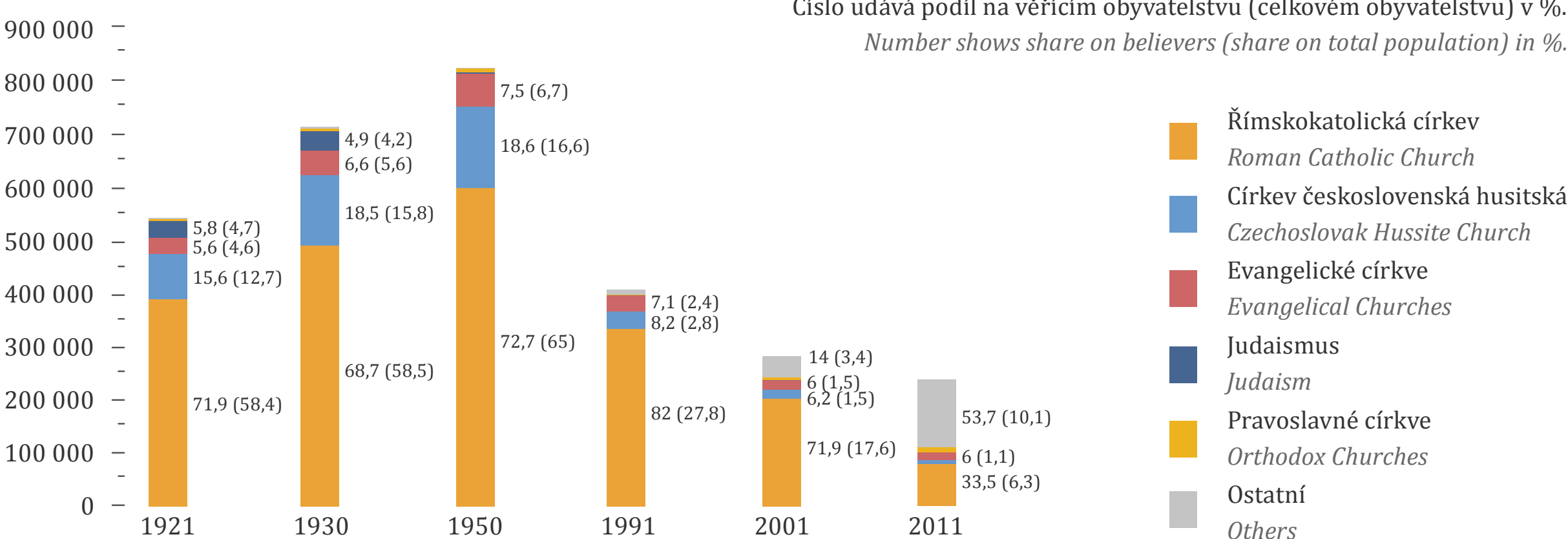
Počet věřících
Number of believers

0 2 km
Braník
Katastrální území
Cadastral territory

Věřící v Praze
Believers in Prague

Počet věřících
Number of believers

Číslo udává podíl na věřících obyvatelstvu (celkovém obyvatelstvu) v %.
Number shows share on believers (share on total population) in %.

- Římskokatolická církev
Roman Catholic Church
- Církev československá husitská
Czechoslovak Hussite Church
- Evangelické církve
Evangelical Churches
- Judaismus
Judaism
- Pravoslavné církve
Orthodox Churches
- Ostatní
Others

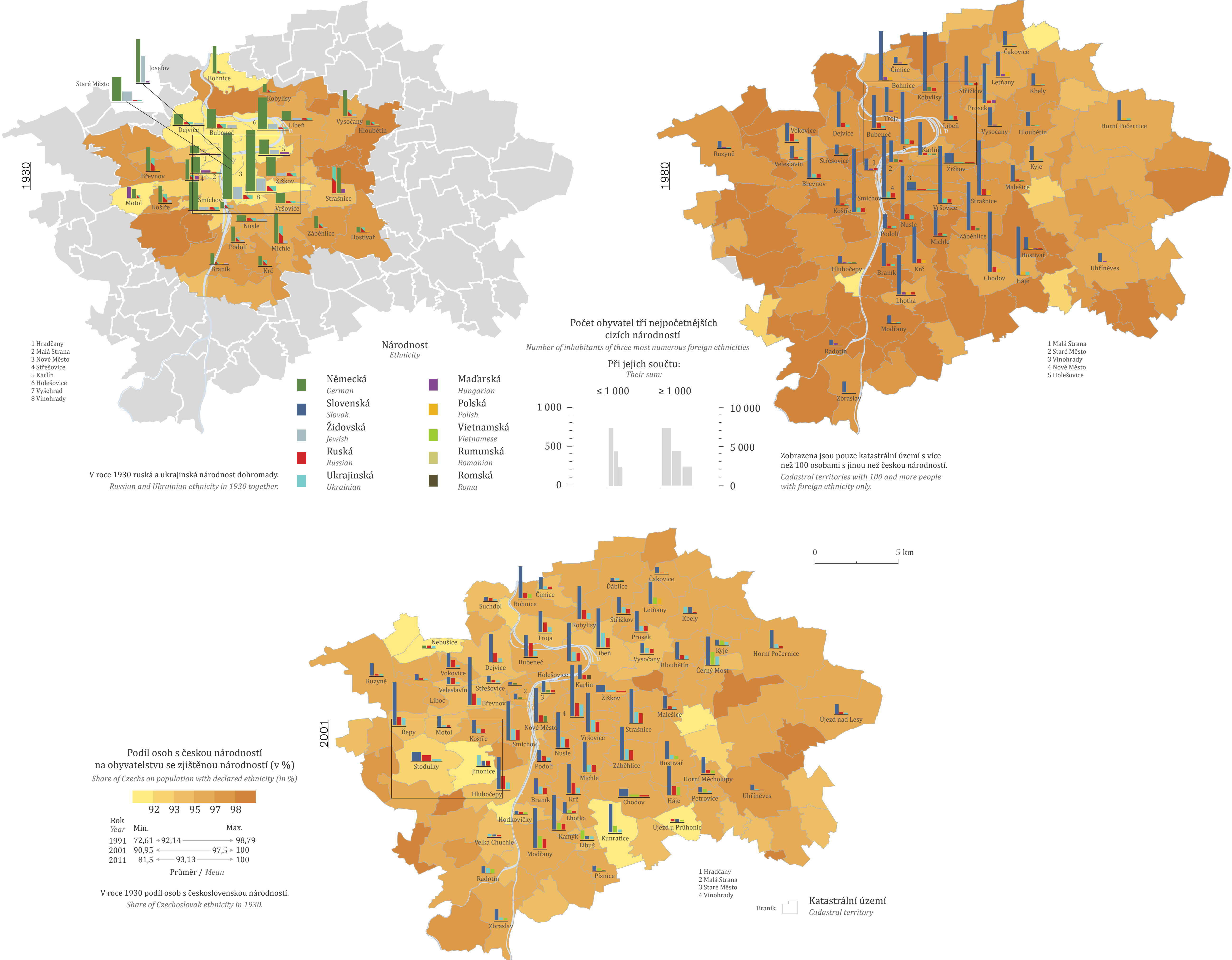
On the contrary, the highest religiosity rate and only a slight decrease in the number of religious believers between 1991 and 2001 was recorded in the neighbourhoods consisting of large housing estates (Bohnice, Letňany, Černý Most, Chodov, Stodůlky, etc.). Marginal parts of Prague, which have preserved their rural character, manifest the lowest rate of religious heterogeneity.

References:
BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. SÚS, Bursík a Kohout, Praha.
HAVLÍČEK, T. (2005): Czechia. Secularisation of the religious landscape. In: Knippenberg, H. (ed.): The changing religious landscape of Europe. Het Spinhuis, Amsterdam, pp. 189–200.
HAVLÍČEK, T. (2008): Věřící jako menšina v Česku. Geografické rozhledy, 17, n. 4, pp. 5–19.
HEŘMANOVÁ, E. (2009): Náboženství a religiozita. Heřmanová, E., Chromý, P., Marada, M., Kučerová, S., Kučera, Z.: Kulturní regiony a geografie kultury. Kulturní redie a kultura v regionech Česka. ASPI, Praha, pp. 43–53.
HŮLE, D. (2005): Víra deklarovaná x realizovaná. Demografie.info (Analýza). Available on-line: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artid=161> (downloaded 6. 10. 2014).
KUČEROVÁ, S. (2009): Národnost, etnikum a národnostní složení. In: Heřmanová, E., Chromý, P., Marada, M., Kučerová, S., Kučera, Z. (2009): Kulturní regiony a geografie kultury. Kulturní redie a kultura v regionech Česka. ASPI, Praha, pp. 76–81.

Data sources:
ČSÚ (1991): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
SÚS (1924): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 15. února 1921. Státní úřad statistický, Praha.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.
SÚS (1958): Sčítání lidu v Republice československé ke dni 1. března 1950. Státní úřad statistický, Praha.
Map data sources:
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Praha, Státní úřad statistický.
SÚS (1958): Sčítání lidu v Republice československé ke dni 1. března 1950. Praha, Státní úřad statistický.

Specializovaná mapa byla vytvořena s podporou Ministerstva kultury České republiky v rámci Programu aplikovaného výzkumu národní a kulturní identity (NAKI) DF12P010VV033 "Zpřístupnění historických prostorových a statistických dat v prostředí GIS".
The specialized map was created with the support of the Ministry of Culture of the Czech Republic within the framework of the National and Cultural Identity Programme (NAKI), research project F12P010VV033 "Disclosure of Historic Spatial and Statistical Data in GIS environment".

NÁRODNOSTNÍ STRUKTURA MEZIVÁLEČNÉ, SOCIALISTICKÉ A POSTSOCIALISTICKÉ PRAHY ETHNIC STRUCTURE OF INTERWAR, SOCIALIST AND POST-SOCIALIST PRAGUE

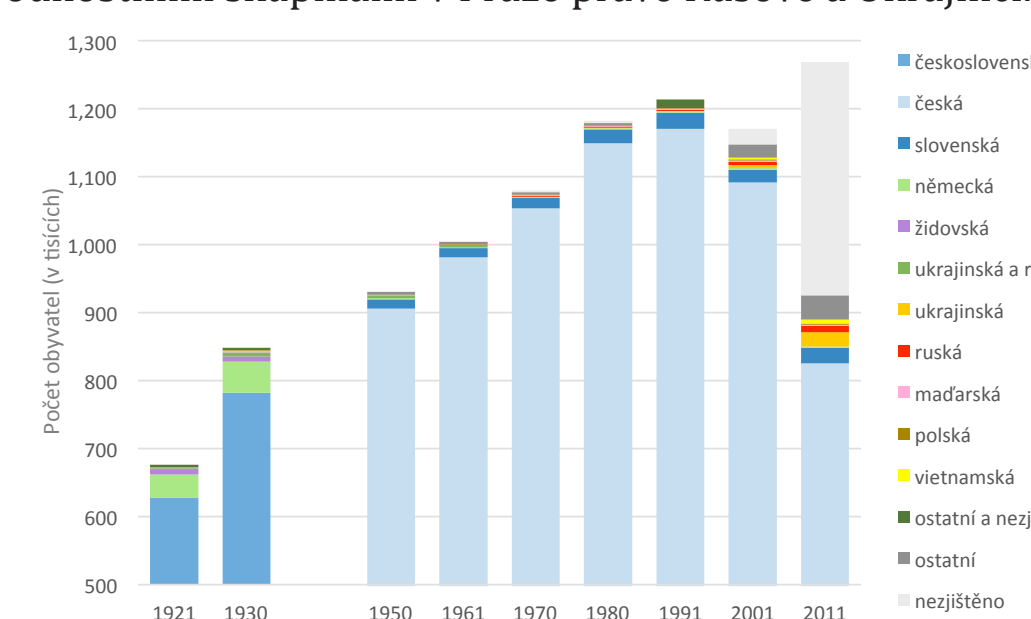

V průběhu 20. století docházelo k výrazným proměnám národnostní struktury Prahy, a to zpravidla v souvislosti s významnými politickými událostmi českých dějin: druhou světovou válkou, nastolením komunistického režimu a s revolucí roku 1989 (Přidalová, Ouředníček 2014). Podíl na nedávném vývoji národnostní struktury města má i vstup Česka do Evropské unie v roce 2004. Navzdory tomu, že současný růst významu regionálních a nadnárodních celků do určité míry upozaduje důležitost deklarace k národu (Kučerová 2009), považujeme informace o národnostní struktuře stále za důležitou součást národní identity. Cílem předkládané specializované mapy je přispět k poznání vývoje národnostních poměrů v Praze v posledním století a k pochopení nejvýznamnějších trendů, ke kterým ve sledovaném období došlo.

Jedním uceleným zdrojem dat o národnosti obyvatel Prahy je sčítání lidu. Sestavení dlouhodobých časových řad z dat, která populační census poskytuje, však obnáší několik úskalí. Liší se dostupnost výsledků jednotlivých sčítání (výsledky prvního socialistického sčítání z roku 1950, týkající se národnostní struktury, nebyly za části Prahy publikovány vůbec, v ostatních letech se jejich podoba různí) i metodika zjišťování národnosti. Zatímco v předválečných sčítáních byla národnost odvozována z mateřského jazyka, od roku 1950 je deklarována na základě vlastního rozhodnutí a od roku 1991 je na sčítaných osobách ponechána také formulace (zápis) národnosti. Od roku 2001 je možné uvádět příslušnost ke dvěma národnostem nebo otázku ponechat nezodpovězenou. Zatímco v roce 2001 se rozhodla národnost neuvést necelá dvě procenta Pražanů, v roce 2011 to již bylo přes 27 % (ČSÚ 2011). Vzhledem k tomu jsou pro srovnání vývoje podílu osob s českou národností v mapě využita data ze sčítání 2001. Rozdílné jsou mezi jednotlivými cenzy také proměnné v případě české národnosti. V roce 1930 byly z politických důvodů údaje o obyvatelstvu české národnosti publikovány souhrnně za obyvatelstvo národnosti české a slovenské (podíl Slováků na obyvatelstvu Prahy byl však zřejmě poměrně nízký – viz Přidalová, Ouředníček 2014), naopak v posledních sčítáních je kromě české národnosti možno přihlásit se i k národnostem ostatních historických zemí Česka (moravské a slezské). Právě počet obyvatel československé národnosti (1930) a součet všech tří „českých“ národností (2011) jsou ve specializované mapě Prahy využity pro srovnání vývoje podílu obyvatelstva české národnosti na obyvatelstvu hlavního města (přítomně v roce 1930, trvale bydlícím v roce 1980 a obvykle bydlícím v roce 2011).

Ve vývoji národnostní struktury Prahy v posledním století lze rozlišit tři období: meziválečné, socialistické a postsocialistické.

Charakteristickým rysem meziválečné Prahy byl poměrně vysoký podíl obyvatelstva s jinou než českou nebo slovenskou národností (resp. mateřským jazykem), jehož největší část představovaly osoby národnosti německé a židovské (viz obrázek 5.2.1). Ačkoli obyvatelé cizích národností žili ve většině čtvrtí tehdejší Prahy, největší absolutní i relativní koncentrace obyvatel zmíněných dvou národností byla zjištěna v centrálních částech města. Totéž platí i pro další poměrně významnou národnostní skupinu prvorepublikové Prahy – osoby ukrajinské a ruské národnosti. Zatímco v předválečných letech osoby s jinou než českou národností na obyvatelstvu Prahy tvořily více než 7 % pražské populace, v socialistické Praze jejich podíl nepřekročil 3 % (Přidalová, Ouředníček 2014). Vlivem pronásledování židovského obyvatelstva během druhé světové války a poválečného odsunu Němců se dříve nejvýznamnější národnostní skupiny v Praze staly zcela marginálními. Nejpoměrnější národností menšinu v Praze v celém následujícím období (socialistickém i postsocialistickém) začaly nově představovat osoby slovenské národnosti. Jejich výrazná početní převaha nad ostatními národnostmi byla zjištěna v různých částech města – v centru, ale i ve vnitřním městě či na nově postavených sídlištech. I přes snížení počtu Pražanů s ukrajinskou a ruskou národností po druhé světové válce, u Ukrajinců patrně způsobeném emigrací z obav politického pronásledování po příchodu Sovětů do Československa (Zilynský, Rajčincová, Knapová 1998), byli dalšími nejpočetnějšími národnostními skupinami v Praze právě Rusové a Ukrajinci.

S pádem komunismu a otevřením hranic v roce 1989 dochází k další proměně národnostních poměrů v Praze a podíl osob s jinou než českou národností opět roste (Přidalová, Ouředníček 2014). Od roku 1991 došlo k významnějšímu nárůstu podílu osob s národností ukrajinskou, ruskou, nově také vietnamskou

i s některými dalšími zcela novými národnostmi (například v roce 2011 bylo sečteno přes 2 tisíce osob čínské či bulharské národnosti; ČSÚ 2011). Význam mezinárodní migrace pro proměnu národnostní struktury Prahy dokládají též počty cizinců registrovaných v Praze podle státního občanství, jež v případě zmíněných tří skupin imigrantů dosahují v roce 2011 zhruba dvojnásobných hodnot než podle národnosti (ČSÚ 2011) a naznačují, že mezi obyvateli, kteří otázku na národnost v roce 2011 nezapověděli, je řada cizinců žijících v Praze. V porevolučním období se podíl osob s jinou než českou národností výrazněji projevuje v územích s nízkým počtem obyvatel (Štěrboholy, Horní Měcholupy, Přední Kopanina), kde ale k dosažení vyššího podílu stačí nižší absolutní počet. Za významnou lze koncentraci považovat především ve čtvrtích, na jejichž území nebo v jejichž blízkém okolí žije obyvatelstvo cizího státního občanství (Kunratice, Nebušice, Stodůlky, Jinonice). Příkladem může být urbanistický obvod Nové Butovice-západ ve Stodůlkách, jenž je v posledních letech atraktivní lokalitou zejména pro přistěhované z Ruska, ale i pro jiné skupiny cizinců (Ukrajince, Vietnamce aj.). Nárůst počtu cizinců v tomto území kromě analýzy statistických dat dokládají i další metody výzkumu (Přidalová 2013). S růstem podílu cizinců na obyvatelstvu patrně dochází ke změně národnostní struktury Prahy i na některých jiných pražských sídlištech (např. v Praze-Libuši) či v dalších částech města.

	1930	1980	2001
Nízká heterogenita	Jinonice 0,08 Malešice 0,09 Prosek 0,10 Radlice 0,11 Troja 0,11	Lipany 0,00 Holečovice 0,00 Cholupice 0,04 Sedlec 0,06	Zadní Kopanina 0,00 Hrdlořezy 0,04 Lipany 0,06 Hájek u Uhřetěvesi 0,06 Holečovice 0,08
Vysoká heterogenita	Bubeneč 0,51 Nové město 0,57 Staré město 0,58 Josefov 0,84	Zadní Kopanina 0,31 Křeslice 0,31 Měšovice 0,35 Malá Chuchle 0,39	Zadní Kopanina 0,48 Přední Kopanina 0,55 Kunratice 0,60 Jinonice 0,63 Nebušice 0,64

Průměr Hlavní město Praha 0,36 Hlavní město Praha 0,14 Hlavní město Praha 0,26

Tabulka 5.2.1: Extrémní hodnoty indexu národnostní heterogenity v katastrálních územích Prahy.
Zdroj: SÚS 1934, ČSÚ, 1980, 2011

Prozámka: Národnostní heterogenita byla vypočtena pomocí indexu entropie, který umožňuje hodnotit prostorové rozmístění libovolného počtu skupin v území podle vzorce $h_i = -2p_i \ln(p_i)$, kde p_i představuje podíl obyvatel i -té národnosti v území. Pro výpočet indexu národnostní heterogenity obyvatelstva katastrálních území Prahy byli příslušníci jednotlivých národností rozděleni do sedmi skupin podle nejpočetnějších národností v každém roce (ostatní národnosti nebyly brány v úvahu). Nejvyšších hodnot (pro analýzu rozmístění 7 skupin je maximální hodnotou indexu 1,95) index dosahuje, je-li v území zastoupen maximální počet národnostních skupin se srovnatelným počtem příslušníků.

Popsaný vývoj národnostní struktury obyvatelstva je patrný také při pohledu na míru jeho národnostní heterogenity. Nejvýraznějšími byly v meziválečném období čtvrti v centru města, kde byly zaznamenány nejvyšší počty osob s německou,

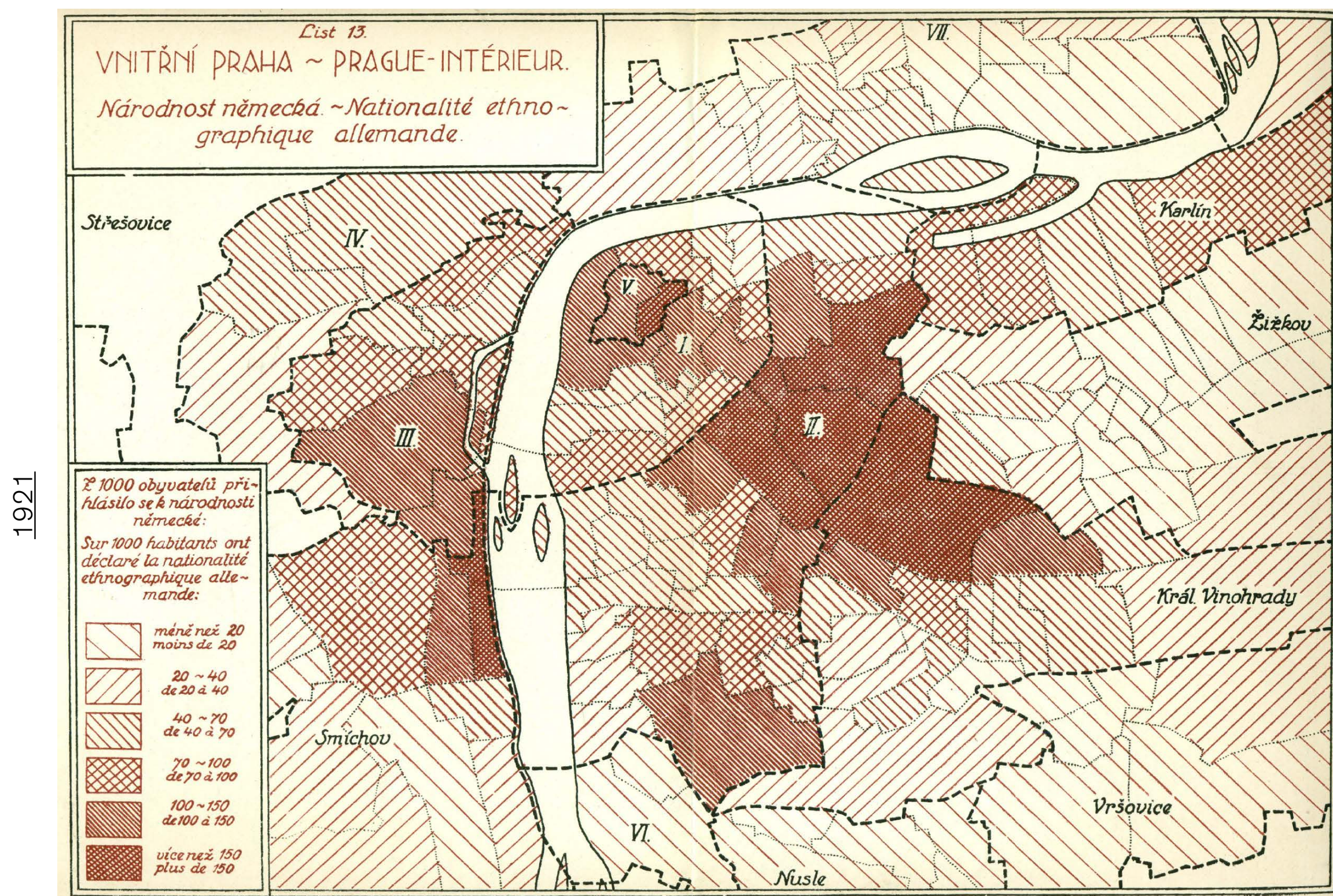
židovskou či ruskou národností, ale i některá území s výrazněji zastoupeným obyvatelstvem celkově méně početných národnostních skupin (např. národnosti maďarské v Motole; viz tabulka 5.2.1). Národnostní struktura socialistické Prahy byla podstatně méně diferencovaná s celkově nižšími hodnotami indexu heterogenity. Nejvyšší heterogenitu obyvatelstva podle národnosti vykazovaly čtvrtě s relativně malými počty obyvatel. V současnosti se národnostní heterogenita Prahy opět zvyšuje: nejvíce heterogenní obyvatelstvo bylo v roce 2001 evidováno v Nebušicích, Jinonicích a Kunraticích, kde žily osoby všech zjišťovaných národností (s výjimkou Vietnamců v Nebušicích). Předpokládáme, že národnostní heterogenita Prahy (resp. heterogenita obyvatelstva založená na státní příslušnosti) se bude díky pokračující mezinárodní migraci nadále zvyšovat.

Literatura:
BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. SÚS, Bursík a Kohout, Praha.
KUČEROVÁ, S. (2009): Národnost, etnikum a národnostní složení. In: Heřmanová, E., Chroný, P., Marada, M., Kučerová, S., Kučera, Z. (2009): Kulturní regiony a geografie kultury. Kulturní realie a kultura v regionech Česka. Aspi, Praha, s. 76–81.
PŘIDALOVÁ, I. (2013): Revidovaná mobilita obyvatel Prahy se zaměřením na etnické menšiny. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.
PŘIDALOVÁ, I., OUŘEDNÍČEK, M. (2014): Proměna národnostní struktury Prahy mezi lety 1921 a 2011. Geografické rozhledy, 23, č. 4, s. 24–25.
ZILYNSKÝ, B., RAJČINCOVÁ, L., KNAPOVÁ, L. (1998): Specifika ukrajinské národnosti menšiny na území hlavního města Prahy. In: Balvin, J.: Praha a národnosti. Sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl. m. Prahy 19. 3. 1998. Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu hl. m. Prahy, Praha, s. 108–113.

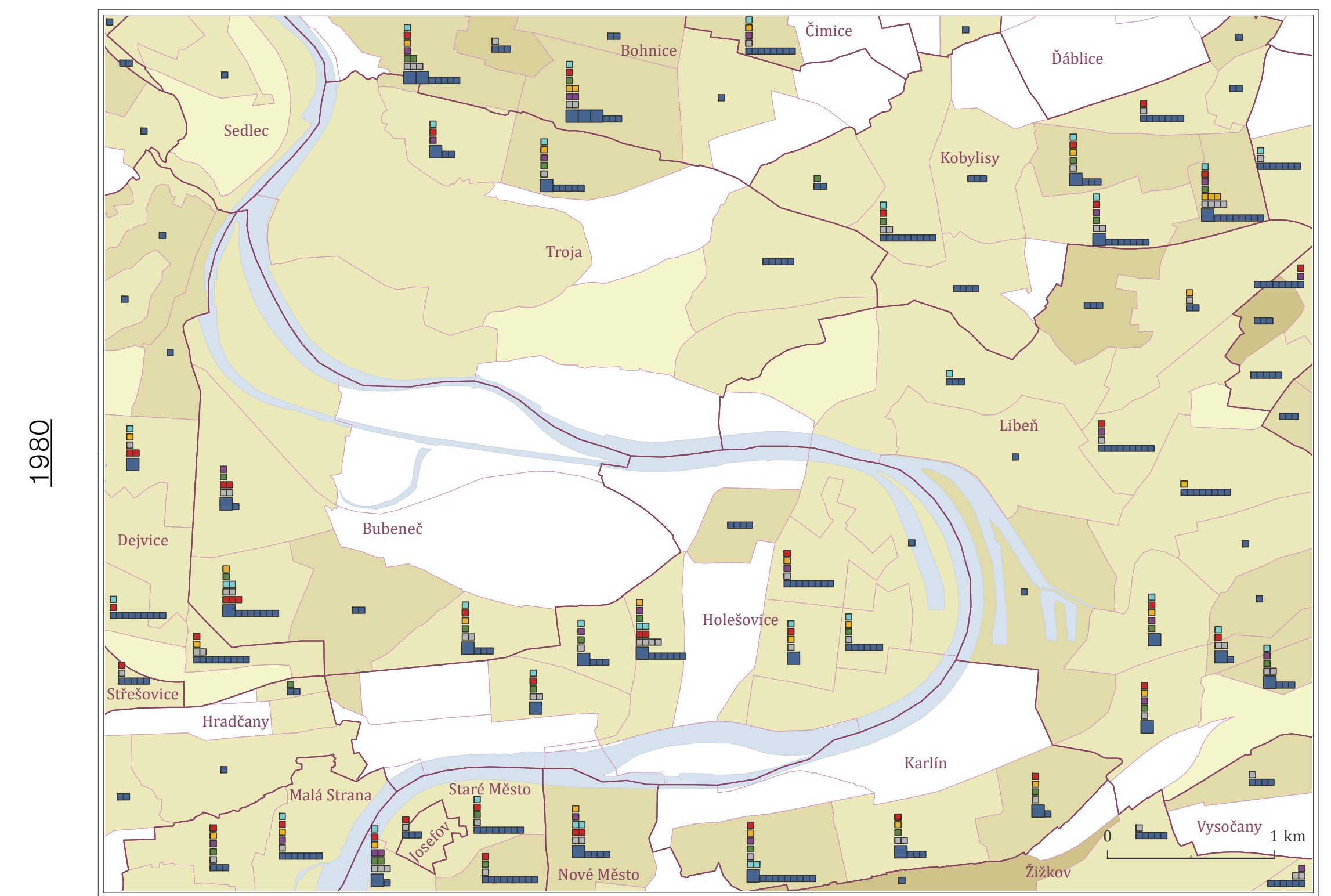
Zdroje dat:
ČSÚ (1970): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 12. 1970. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (1980): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 11. 1980. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (1991): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
SÚS (1924): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 15. února 1921. Státní úřad statistický, Praha.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

Mapové zdroje:
Boháč, A. (1923): Hlavní město Praha: Studie o obyvatelstvu. Praha.
ČSÚ: Sčítání lidu, domů a bytů 1980, 2001, 2011. Praha, Český statistický úřad.
SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

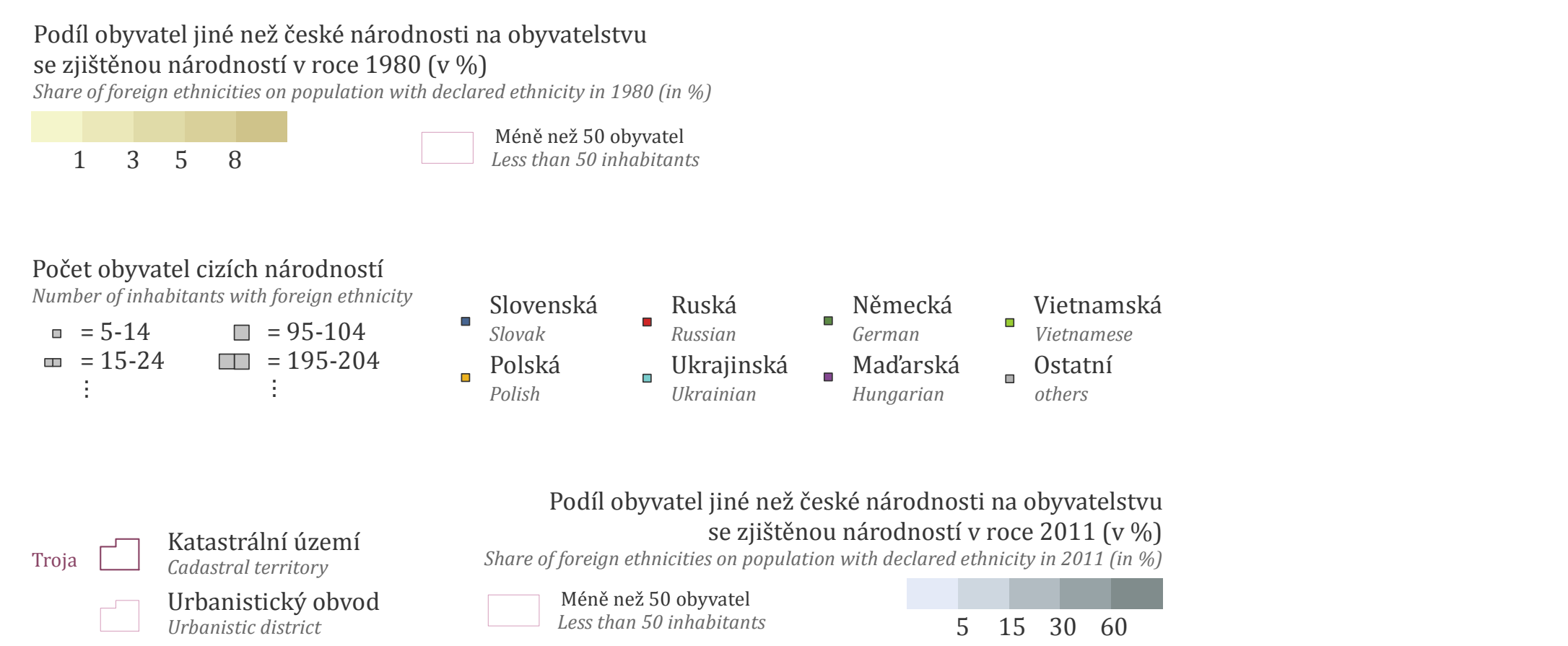
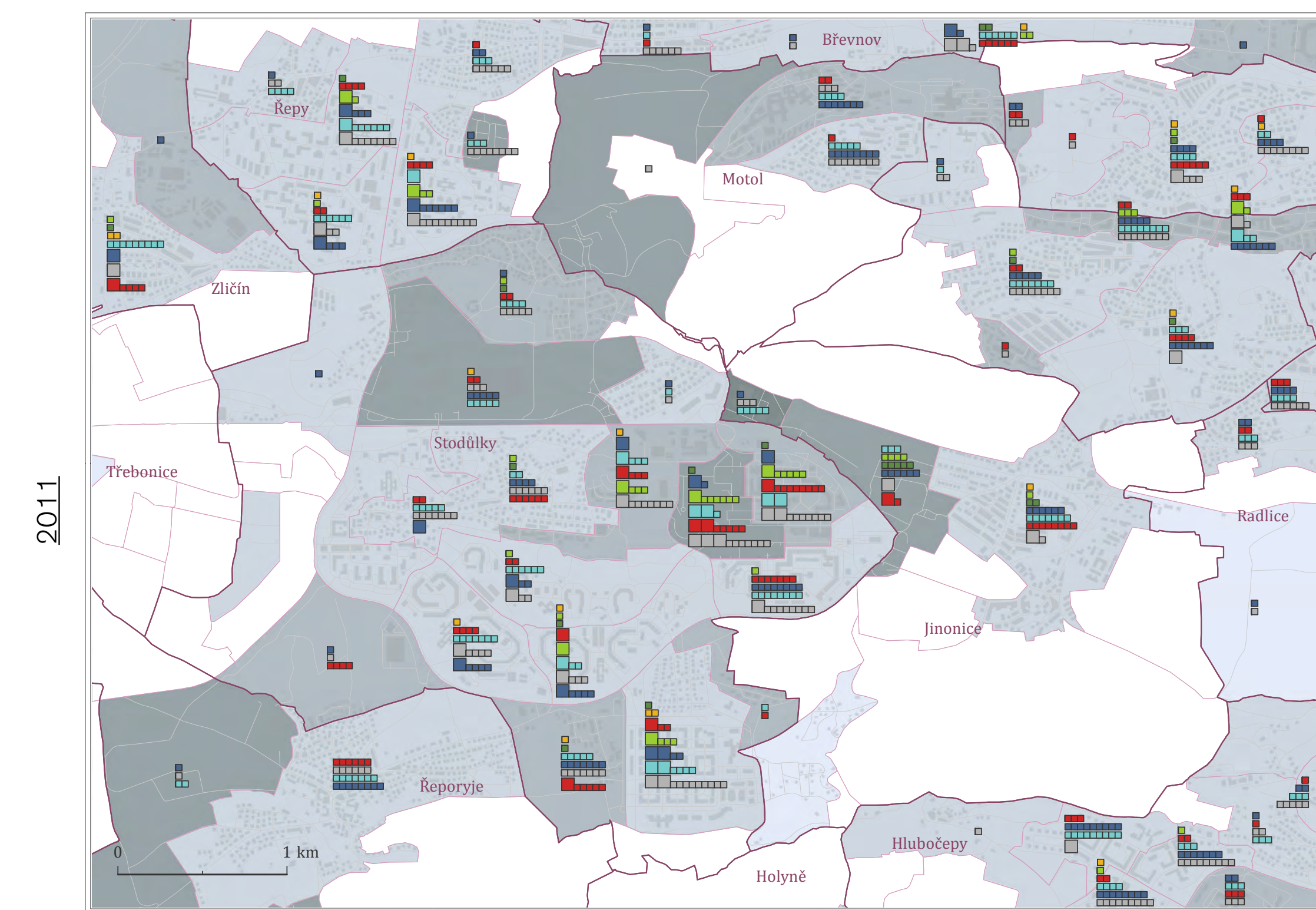
— OBYVATELSTVO NĚMECKÉ NÁRODNOSTI VE VNITŘNÍ PRAZE (BOHÁČ 1923) —
GERMANY INHABITANTS IN INNER PRAGUE (BOHÁČ 1923)

— NÁRODNOST OBYVATELSTVA V CENTRÁLNÍ A SEVERNÍ ČÁSTI PRAHY —
ETHNIC STRUCTURE OF CENTRAL AND NORTH SOCIALIST PRAGUE

— NÁRODNOST OBYVATELSTVA VE VNĚJŠÍM MĚSTĚ - NOVÉ BUTOVICE A OKOLÍ —
ETHNIC STRUCTURE OF POST-SOCIALIST PRAGUE NOVÉ BUTOVICE AND SURROUNDINGS

Prague's ethnic structure changed noticeably during the course of the 20th century, usually in the context of important political events of Czech history: the Second World War, the advent of communism and the revolution in 1989 (Přidalová, Ouředníček 2014). The Czech Republic's accession to the European Union in 2004 has also had an impact on the city's ethnic structure. Despite the fact that the current rise in importance of regional and transnational units overshadows the importance of ethnic affiliation (Kučerová 2009), we still consider the information on ethnic structure an important part of national identity. The purpose of this map sheet is to provide more information on the evolution of Prague's ethnic composition during the last century and enhance the understanding of its most prominent trends.

The population and housing census is the only comprehensive data source on Prague's ethnic structure. Setting up a long-term time series using the census dataset presents several issues. The accessibility of different census results (results on ethnic structure from the first socialist census in 1950 were not even published for Prague's administrative units, the makeup of other census results varies, too) and ethnicity identification methods vary. In pre-war censuses ethnicity was derived from mother tongue, since 1950 respondents have been free to indicate whichever ethnicity they identify the most with and since 1991 they have also been free to use their own wording of their ethnicity. Since 2001 it has been possible to state two ethnic affiliations or leave this question unanswered. While in 2001 only 2% of Prague's inhabitants decided not to state their ethnicity, more than 27% of them did so in 2011 (ČSÚ 2011). This is why data from the 2001 census are used in the map to analyse the evolution of the proportion of people indicating Czech ethnicity. In 1930 the data on ethnic Czechs were, for political reasons, published as a summary figure for Czech and Slovak ethnicity (after all, the number of Slovaks living in Prague was probably very small – see Přidalová, Ouředníček 2014). On the contrary, the last censuses offered the possibility to indicate, apart from Czech ethnicity, also the ethnic affiliation with the other two historical Czech Lands (Moravia and Silesia). It is the number of people of Czechoslovak ethnicity from 1930 and the sum of all "Czech" ethnicities from 2011 that are used in the map sheet to compare the evolution of the share of ethnic Czechs on the total number of Prague's inhabitants (defined as present population in 1930, as permanent residents in 1980 and as usually resident population in 2011).

Three periods can be distinguished in the evolution of Prague's ethnic structure during the last century: interwar, socialist and post-socialist. The characteristic feature of interwar Prague was a relatively high share of other ethnicities (or, more precisely, people with the given mother tongue)

than Czechs or Slovaks, many of them Germans and Jews (see Figure 5.2.1). Even though foreign born people lived in most of Prague's neighbourhoods, the highest absolute and relative concentration of the two above-mentioned ethnic groups was recorded in central parts of the city. The same applies to another, rather important ethnic group of the First Republic – Ukrainians and Russians. While there were more than 7% of foreign born individuals in Prague's pre-war population, their proportion in socialist Prague did not exceed 3% (Přidalová, Ouředníček 2014). Due to the persecution of Jews during the Second World War and the after-war expulsion of Germans, Prague's formerly most important ethnic groups became marginal. Prague's new largest ethnic group in the following years (socialistic and post-socialistic) turned to be Slovaks. They outnumbered other ethnic groups in different parts of the city – the centre, the inner city and newly built housing estates. Despite the falling numbers of Prague's inhabitants of Russian and Ukrainian ethnicity after the Second World War, Ukrainians probably left the country for fear of being the target of political repression after the arrival of Soviets in Czechoslovakia (Zilynski, Rajčincová, Knapová 1998), Russians and Ukrainians remained the next largest ethnic groups in Prague.

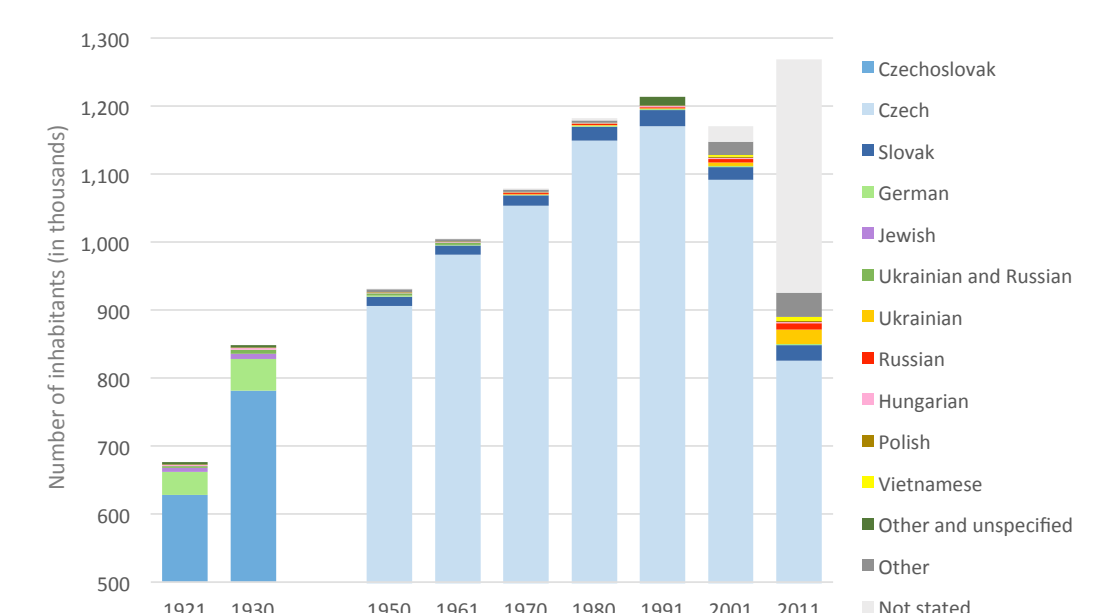

Figure 5.2.1: The evolution of Prague's ethnic structure in 1921–2011
Source: SÚS 1924, 1934; ČSÚ, 1970, 1980, 1991, 2001, 2011

The fall of communism and the opening of national borders in 1989 brought a transformation in Prague's ethnic structure and the proportion of foreign born individuals has been increasing again (Přidalová, Ouředníček 2014). The ethnic groups that have grown the most since 1991 are Ukrainians, Russians and newly also Vietnamese, plus some other, previously less prominent, ethnicities (in 2001, for instance, 2,000 people of Chinese and Bulgarian ethnicity were recorded, ČSÚ 2011). The importance of international migration for the transformation of Prague's ethnic structure is also obvious from the numbers of foreign nationals

registered in Prague. The numbers of foreigners with Ukrainian, Russian and Vietnamese citizenship in 2011 were double the numbers of the same ethnicities recorded in the census (ČSÚ 2011), which means that there were many foreign nationals among those who left the 2011 census question on ethnicity unanswered. The share of people of other than Czech ethnicity during the post-revolutionary period was more pronounced in less-populated areas (Štěrboholy, Horní Měcholupy, Přední Kopanina), however, this only means that lower absolute numbers result in higher proportion. Higher concentration of foreign nationals is worth noticing in the neighbourhoods of Kunratic, Nebušice, Stodůlky, Jinonice, and adjacent areas. Let's take the urbanistic district of Nové Butovice-West in Stodůlky, for instance, which has lately become a location attracting mostly immigrants from Russia as well as other foreign nationals (Ukrainians, Vietnamese, etc.). Even other research methods, not only the analysis of statistical data, prove that the number of foreign nationals in this area has increased (Přidalová 2013). The rising share of foreign nationals on total population most likely changes the ethnic structure of some of Prague's housing estates (e.g. Praha-Libuš) and other parts of the city.

	1930	1980	2001			
Low heterogeneity	Jinonice	0.08	0.00	Zadní Kopanina	0.00	
	Malešice	0.09	0.00	Hrdlořezy	0.04	
	Prosek	0.10	Přední Kopanina	0.04	Lipany	0.06
	Radlice	0.11	Chloupčovice	0.04	Hájeek u Uhřetěvesi	0.06
High heterogeneity	Troja	0.11	Sedlec	0.06	Holyně	0.08
	Bubeneč	0.51	Zadní Kopanina	0.31	Malá Chuchle	0.48
	Motol	0.51	Křeslice	0.31	Přední Kopanina	0.55
	Nové město	0.57	Štěrboholy	0.31	Kunratic	0.60
Staré město	0.58	Mišovice	0.35	Jinonice	0.63	
Josefov	0.84	Malá Chuchle	0.39	Nebušice	0.64	

Table 5.2.1: Extreme heterogeneity index values in Prague's cadastral territories.
Source: SÚS, 1934, ČSÚ, 1980, 2011

Note: Ethnic heterogeneity was calculated using the entropy index which allows to qualify the spatial distribution of any number of groups in a given area using the following formula: $h = -\sum p_i \ln(p_i)$, where p_i is the proportion of inhabitants of the i -th ethnicity in the area. To calculate the index of ethnic heterogeneity for Prague's cadastral territories, members of different ethnic groups were divided into seven groups based on the largest ethnic groups for each year (other ethnicities were not taken into account). The value of the index is maximized (in this case, i.e. for the distribution analysis of 7 groups, the index maximum value is 1.95) when a maximum number of ethnic groups with an even number of members is present in the area.

The described evolution of the population's ethnic structure is also visible in its ethnic heterogeneity. The highest heterogeneity during the interwar period was recorded in city centre neighbourhoods with high numbers of people of German, Jewish and Russian ethnicity, as well as in other areas – home to more members from smaller ethnic groups (e.g. Hungarian ethnic group in Motol; see Table 5.2.1). Socialist Prague's ethnic structure was noticeably less differentiated, with low heterogeneity index values. The highest heterogeneity was recorded in relatively less

populated neighbourhoods. Today Prague's ethnic heterogeneity is on the rise again: in 2001 the most heterogeneous population was recorded in Nebušice, Jinonice and Kunratic, which were home to all surveyed ethnicities (with the exception of Vietnamese ethnicity in Nebušice). We assume that Prague's ethnic heterogeneity (or, more precisely, the population's heterogeneity based on individual's nationality) will keep increasing thanks to unceasing international migration.

References:

- BOHÁČ, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. SÚS, Bursík a Kohout, Praha.
 KUČEROVÁ, S. (2009): Národnost, etnikum a národnostní složení. In: Heřmanová, E., Chromý, P., Marada, M., Kučerová, S., Kučera, Z. (2009): Kulturní regiony a geografie kultury. Kulturní realita a kultura v regionech Česka. Aspi, Praha, pp. 76–81.
 PŘIDALOVÁ, I. (2013): Rezidenční mobilita obyvatel Prahy se zaměřením na etnické menšiny. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.
 PŘIDALOVÁ, I., OUŘEDNÍČEK, M. (2014): Proměna národnostní struktury Prahy mezi lety 1921 a 2011. Geografické rozhledy, 23, n. 4, pp. 24–25.
 ZILYNSKIJ, B., RAJČINCŮVÁ, L., KNAPOVÁ, L. (1998): Specifika ukrajinské národnostní menšiny na území hlavního města Prahy. In: Balvín, J.: Praha a národnosti. Sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl. m. Prahy 19. 3. 1998. Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu hl. m. Prahy, Praha, pp. 108–113.

Data sources:

- ČSÚ (1970): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 12. 1970. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
 ČSÚ (1980): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 11. 1980. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
 ČSÚ (1991): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
 ČSÚ (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.
 ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

- SÚS (1924): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 15. února 1921. Státní úřad statistický, Praha.
 SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.

Map data sources:

- Boháč, A. (1923): Hlavní město Praha. Studie o obyvatelstvu. Praha.
 ČSÚ: Sčítání lidu, domů a bytů 1980, 2001, 2011. Praha, Český statistický úřad.
 SÚS (1934): Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Státní úřad statistický, Praha.